

Žaliojo rakto programos kriterijai ir paaiškinimai 2022 m. sausio mėn. 1 d. – 2025 m. gruodžio 31 d.

Žaliojo rakto programos kriterijai yra taikomi skirtingų tipų apgyvendinimo įstaigoms.

Kriterijai skirstomi į privalomuosius (p) ir rekomenduotinus (r).

Viešbučiai ir nakvynės namai (angl. Hotels and hostels; trump.HH)	Žaliojo rakto programos kriterijai yra taikomi viešbučiams ir jaunimo nakvynės namams (hostels), kuriuose yra daugiau nei 15 kambarių
Kempingai ir atostogų parkai (angl. Campsites and holiday parks; trump. CHP)	Kriterijai taikomi kempingams, atostogų parkams ir pan.
Nedidelės apgyvendinimo įstaigos (small accommodations; trump. SA)	Žaliojo rakto kriterijai taikomi nedidelėms apgyvendinimo įstaigoms: nedideli viešbučiai, nakvynės namai ir svečių namai, „lova ir pusryčiai“ tipo įstaigoms, turizmo sodyboms, kuriuose yra daugiausia 15 miegamųjų kambarių.

KRITERIJAI IR AIŠKINAMOSIOS PASTABOS

Kriterijai, pažymėti (p) yra privalomi įgyvendinti, o kriterijai pažymėti (r) yra gairiniai reikalavimai. Pareiškėjas turi atitikti visus privalomuosius kriterijus ir atitinkamai pagal metus kuomet buvo suteiktas apdovanojimas, vis daugiau rekomenduotinių kriterijų:

Metai	Rekomenduotinių kriterijų kiekis procentais
1	0%
2	5%
3	10%
4	15%
5-9	20%
10+	50%

1. APLINKOSAUGINIS VALDYMAS

1.1 (p)	<p>Įstaigos vadovybė turi būti įsitraukusi ir turi paskirti aplinkosaugos vadybininką</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant, jog Žaliojo rakto programa būtų tinkamai įgyvendinama ir administruojama, įstaigos vadovybė turi paskirti aplinkosaugos vadybininką.</p> <p>Jei įmanoma, itin rekomenduotina įsteigti „Žaliąjį komitetą“, kurį sudarytų atstovai iš visų skyrių. „Žaliojo komitetas“ užtikrina aplinkosaugos / tvarumo iniciatyvų įgyvendinimą bendradarbiaudamas su aplinkosaugos vadybininku, taip pat informuoja kitus visų įstaigos padalinių darbuotojus.</p> <p>Paskirtas aplinkosaugos vadybininkas dažniausiai yra dalinė pozicija (pareigybė). Tai gali būti bet kuris darbuotojas: vyr. inžinierius, registratūros vadybininkas, kambarių tarnybos darbuotojas, darbuotojas atsakingas už žmogiškuosius išteklius, o kartais ir generalinis direktorius.</p> <p>Aplinkosaugos vadybininko pozicija gali būti apibūdinta pareigybės aprašyme.</p> <p>Pagrindinės aplinkosaugos vadybininko funkcijos:</p> <ul style="list-style-type: none">• atsakomybė už instrukcijas ir kitų darbuotojų informavimą aplinkosauginiais (darnumo) klausimais;• atsakomybė už aplinkosauginių duomenų surinkimą, tvarkymą ir atnaujinimą valymo, nuotėkų, efektyvaus dujų, vandens, elektros naudojimo klausimais;• įstaigos aplinkosauginės politikos ir veiksmų plano plėtra ir įgyvendinimas;• yra kontaktinis asmuo visais aplinkosaugos (darnumo) klausimais vadovybei, personalui, tiekėjams, Žaliojo rakto programos atstovams;• yra atsakingas už naujų tvarumo iniciatyvų iš darbuotojų ir svečių rinkimą ir įgyvendinimą. <p>Aplinkosaugos vadybininkas užtikrina bendravimą su Žaliojo rakto atstovais dėl paraiškos (pakartotinės paraiškos). Jeigu įstaigoje keičiasi aplinkosaugos vadybininkas, apie pasikeitimą turi būti informuojamas Žaliojo rakto atstovas</p>
---------	--	---

		<p>Atliekant auditą, aplinkosaugos vadybininkas paprastai dalyvauja ir gali atsakyti į klausimus bei paaiškinti apie ekologinę įstaigos veiklą apskritai bei Žaliojo rakto programos įgyvendinimą.</p>
<p>1.2 (p)</p>	<p>Įstaiga privalo turėti tvarumo politiką.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant užtikrinti bendrą įstaigos darnaus darbo sistemą, suformuojama tvarumo politika, dar vadinama įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) politika. Politika aprašomi bendri tikslai ir užmojai, susiję su įstaigos poveikiu aplinkai, taip pat socialiniu ir ekonominiu poveikiu. Tvarumo politika yra bendras pareiškimas, kuriame įsipareigojama nuolat tobulėti ir stebėti; tačiau joje nenagrinėjami konkretūs klausimai ar jų sprendimo būdai.</p> <p>Tvarumo politika turėtų būti ambicingesnė nei tik įstatymų ir taisyklių laikymasis. Įstaigos tvarumo politika turi būti peržiūrima kas trejus metus, siekiant nuolat tobulėti.</p> <p>Tvarumo politika turi apimti:</p> <p>a) aplinkosauginius įsipareigojimus ir įstaigos tikslus;</p> <p>b) įstaigos socialinius/kultūrinius/ekonominius/kokybės įsipareigojimus ir tikslus.</p> <p>Aplinkosauginiai įsipareigojimai turėtų apimti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • išteklių (energijos, vandens ir kt.) suvartojimą; • įsipareigojimą taikyti žiedinės ekonomikos principus; • aplinkos teršalų, pavyzdžiui, cheminių valymo priemonių, oro teršalų ir trąšų/pesticidų, vartojimą ir monitoringą; • anglies pėdsako mažinimą; • vietinės ar tarptautinės biologinės įvairovės apsaugos rėmimą. <p>Socialiniai, kultūriniai ir ekonominiai įsipareigojimai turėtų apimti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darbo teises ir teisingumą (įskaitant draudimą naudoti vaikų darbą); • saugumą ir saugą darbo aplinkoje; • rizikos ir krizių valdymą; • kovos su korupcija priemones; • nepakantumą komerciniam, seksualiniam ar kitokiam išnaudojimui ar priekabiavimui, ypač

		<p>vaikų, paauglių, moterų, mažumų ir kitų pažeidžiamų grupių atžvilgiu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • lygų požiūrį į žmones ir jų teises; • samdyti darbuotojus visoms pareigoms, įskaitant vadovus (ypač vietos gyventojus / mažumas), nediskriminuojant dėl amžiaus, rasės, lyties, religijos, negalios, socialinės ir ekonominės padėties ir kt. • mokymąsi, informuotumo ir sąmoningumo skatinimą; • paramą vietos bendruomenei; • įstaigos siekius įsitraukti į vietos tvaraus turizmo planavimo ir valdymo procesus. <p>Itin rekomenduojama, kad tvarumo politika būtų parengta bendradarbiaujant su darbuotojais ir sudaryta, kad būtų įtrauktas ir vadovybės, ir personalo idėjos. Politiką paprastai pasirašo įstaigos generalinis direktorius. Suformuota tvarumo politika turi būti prieinama visiems įstaigos darbuotojams.</p> <p>Rekomenduojama, kad kiekviena įstaiga turėtų savo tvarumo politiką, tačiau jei įmonė yra tarptautinės ar nacionalinės grandinės dalis, bendra tvarumo politika galėtų būti taikoma tos pačios grandinės įstaigoms.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia tvarumo politikos dokumentą, patikrinama ar dokumentas prieinamas įstaigos darbuotojams, ar tvarumo politika ne senesnė nei treji metai ir ar tai yra bendras dokumentas, apimantis aplinkosaugos, socialines, kultūrinės ir ekonomines sritis.</p>
1.3 (p)	<p>Turi būti parengtas metinis tikslų bei veiksmų planas nuolatiniam situacijos gerinimui.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant užtikrinti konkrečią įstaigos tvarumo veiklą, turi būti paruoštas įstaigos tikslų bei veiksmų planas. Plane turi atsispindėti konkretūs veiksmais siekiant užtikrinti tvarumo politikos įgyvendinimą; plane numatomi specifiniai tikslai kuriuos planuojama įgyvendinti artimiausiu laikotarpiu (1-3 m.) bei numatomi veiksmai ateinantiems metams.</p> <p>Sudarant konkrečius tikslus ir veiksmus ilgalaikiai darnumo sistemai, įstaigos tikslų ir veiksmų planas apima tiek aplinkosauginius klausimus, tiek ir socialinius, kultūrinius, ekonominius, sveikatos ir saugumo klausimus.</p>

		<p>Labai rekomenduotina, kad tikslų ir veiksmų planas būtų parengtas bendradarbiaujant su darbuotojais ir sudaromas taip, kad būtų įtraukta ir vadovybės, ir darbuotojų siūlymai</p> <p>Tikimasi, jog plane bus suformuluoti bent trys skirtingi veiksmai. Ruošiant planą itin rekomenduotina atsižvelgti į Žaliojo rakto programos kriterijus. Planas galėtų apimti neįgyvendintus rekomenduotinus Žaliojo rakto programos kriterijus, o taip pat gali būti siekiama geriau įgyvendinti jau įvykdytus kriterijus.</p> <p>Visapusiškai įgyvendinti tikslai ir veiksmai neturėtų kartotis veiksmų plane. Jeigu įstaiga yra tarptautinės grandinės dalis, tikslų ir veiksmų planas (visas planas ar atskiros plano dalys) gali būti skirtas visiems grandinės viešbučiams.</p> <p>Audito metu patikrinama ateinančių metų tikslų ir metinio veiklos planas bei prieinamumas įstaigos darbuotojams. Patikrinama, ar dokumente yra mažiausiai trys veiksmai skirtingose tvarumo bei veiklos srityse. Jei įstaiga „Žaliojo rakto“ sertifikatą turi ilgiau nei vienerius metus, taip pat vertinama praėjusių metų veikla įgyvendinant planą. Jeigu kai kurie suplanuoti veiksmai nebuvo atlikti, diskutuojama, kodėl įstaiga negalėjo atlikti numatytų veiksmų.</p>
1.4 (p)	<p>Turi būti paruoštas dokumentų rinkinys, susijęs su Žaliojo rakto programa (dokumentai turi būti arba atspausdinti, laikomi segtuve arba saugomi el. formatu bei paruošti galimam patikrinimui).</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant turėti visapusišką informaciją apie įstaigos veiklą, turi būti paruoštas atitinkamų Žaliojo rakto programos dokumentų rinkinys. Dokumentacija turi apimti visą reikalingą informaciją; esant pokyčiams, Žaliojo rakto dokumentų rinkinys turi būti nuolat atnaujinamas (pvz. įtraukiamas pakeičiamas veiksmų planas ir t.t.).</p> <p>Rinkinio dokumentai gali būti spausdinti ir laikomi segtuve arba gali būti laikomi el. formatu (pvz. įstaigos vidiniame tinklas intranet). Taupant išteklius rekomenduotina dokumentų rinkinį naudoti el.formate.</p> <p>Audito metu aplinkosaugos vadybininkas pateikia Žaliojo rakto dokumentų rinkinį patikrai bei atitikties įvairiems Žaliojo rakto kriterijams įrodymui.</p>

<p>1.5 (p)</p>	<p>Įstaiga turi aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietos valdžia, vietos gyventojais ir kt.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama orientuoti įstaigą aktyviai skatinti ekologinį sąmoningumą vietovėje ir propaguoti aplinkai draugiškas praktikas tarp partnerių.</p> <p>Kriterijumi siekiama skatinti bendradarbiavimą aplinkosauginiais klausimais (pvz. vietos bioįvairovės apsauga), bet gali būti bendradarbiaujama kultūriniais, gyvenimo kokybės, sveikatos, saugumo klausimais. Jei įmanoma, rekomenduotina bendradarbiauti su kitais subjektais siekiant išsaugos svarbias vietos istorines, kultūrinės, archeologines vertybes ir pan.</p> <p>Gali būti bendradarbiaujama su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietos valdžios institucijomis, vietos bendruomenėmis, vietos gyventojais, švietimo įstaigomis, tiekėjais, regioniniais parkais ir t.t.</p> <p>Bendradarbiavimo pavyzdžiai galėtų būti: bendradarbiavimas su vietos švietimo įstaigomis įgyvendinant švietimo ir (arba) tvarumo iniciatyvas; parama muziejams, siekiant populiarinti vietos paveldą; bendradarbiavimas su vietos tiekėjais (išskyrus vien tik produktų pirkimą); bendradarbiavimas su vietos bendruomenių grupėmis, įstaigomis, atsakingomis už tvaraus turizmo planavimą ir valdymą; vietos infrastruktūros ir socialinės bendruomenės plėtros projektus (pvz., sanitarijos).</p> <p>Itin rekomenduotina bendradarbiauti įgyvendinant įvairias biologinės įvairovės ir aplinkos apsaugos iniciatyvas (pvz., medžių sodinimas, persodinimas ir apdulkintojams palankių vietovių bei natūralių koridorių kūrimas, gamtos apsauga, paplūdimių valymo akcijos ir kt.).</p> <p>Turi būti aktyvus abipusis įstaigos ir atitinkamų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimas, naudingas abiem šalims.</p> <p>Viešbučiai, nakvynės namai, kempingai ir atostogų parkai turi pateikti bent 2 aktyvaus bendradarbiavimo su vietinėmis suinteresuotosiomis šalimis pavyzdžius. Nedidelės apgyvendinimo įstaigos privalo įrodyti bent 1 bendradarbiavimo atvejį.</p>
----------------	---	---

		Audito metu patikrinama dokumentacija, įrodanti aktyvų bendradarbiavimą su atitinkamais vietos subjektais.
1.6 (p/r)	<p>Turi būti skaičiuojamas išskiriamas anglies dvideginio kiekis, naudojant CO₂ skaičiuoklę.</p> <p>HH (p)</p> <p>CHP, SA (r)</p>	<p>Įstaiga nustato šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) išmetimo šaltinius bei suskaičiuoja metinį išskiriamą anglies dvideginio kiekį pagal įstaigoje sunaudotus metinius energijos kiekius. Tai pat skaičiuojama emisija vienai nakvynei (svečiui).</p> <p>Gaunami periodiniai emisijų skaičiavimai gali būti lyginami; turint duomenis galima planuoti iniciatyvas siekiant mažinti išmetimus ir neigiamą poveikį aplinkai.</p> <p>Apgyvandinimo sektoriaus įmonėms prieinamos įvairios CO₂ skaičiuoklės. Viena iš apgyvandinimo sektoriui skirtų CO₂ skaičiavimo priemonių yra HCMI (Hotel Carbon Management Initiative) anglies dvideginio skaičiuoklė.</p> <p>HCMI skaičiuoklė pateikiama tarptautinėje Žaliojo rakto svetainėje.</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojama anglies dvideginio skaičiuoklė, skaičiavimų rezultatai.</p>
1.7 (r)	<p><i>Įstaiga turi nustatyti konkretų tikslą sumažinti savo anglies pėdsaką.</i></p> <p>HH, CHP, SA,</p>	<p>Įgyvendinant šį kriterijų, įstaiga naudoja turimus anglies pėdsako skaičiavimus suformuluodama tikslą tam tikru procentu sumažinti išmetamo anglies dvideginio kiekį. Įstaiga taip pat nustato veiksmus tikslui pasiekti, pvz. energijos suvartojimo mažinimas, efektyvumo didinimo priemonės ir (arba) atsinaujinančios energijos sistemų įrengimas.</p> <p>Už anglies dvideginio išmetimą, kurio neįmanoma išvengti, įstaiga galėtų kompensuoti taikant anglies dioksido kompensavimo mechanizmą. Tai gali būti atliekama naudojant tarptautinę sertifikavimo sistemą, pvz. „Auksinio standarto“ sertifikuotos schemas arba gali būti naudojamos kitos tarptautinės / nacionalinės schemas, pvz. Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) administruojama „Pasaulinio miškų fondo“ (Global Forest Fund) sistema</p> <p>Anglies dvideginio kompensavimas sodinant medžius gali būti atliekamas pačioje įstaigoje arba šalia jos ar kitoje vietoje, tačiau medžiai visada turi būti sodinami taip, kad būtų palaikoma vietos flora ir fauna.</p>

		Audito metu įstaiga pristato anglies pėdsako mažinimo tikslą bei veiksmus. Tai gali būti įtraukta ir į metinį veiksmų planą (žr. kriterijų nr. 1.3). Jei įstaiga teršalų išmetimą kompensuoja pagal atitinkamą sistemą, įmonė turi pateikti tai patvirtinančius dokumentus.
1.8 (r)	<p><i>Įstaiga turi patvirtinti, jog yra neutrali anglies dvideginio atžvilgiu pagal Šiltnamio efektą sukeliančių dujų protokolo standarto 1 ir 2 taikymo sritis.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Šiuo kriterijumi įstaiga, pateikdama trečiosios šalies vertinimą, patvirtina, kad savo veiklą vykdo neutraliu anglies dioksido kiekiu.</p> <p>Reikalaujama, kad įstaiga kasmet apskaičiuotų anglies pėdsaką, įskaitant tiesioginį išmetamų teršalų kiekį iš jai priklausančių arba kontroliuojamų šaltinių (1 apimties emisija) ir netiesiogines emisijas, gaunamas iš perkamos energijos gamybos (2 apimties emisija).</p> <p>Rekomenduojama, bet nereikalaujama, kad įstaiga taip pat atsižvelgtų į visas kitas netiesiogines emisijas, atsirandančias įstaigos vertės grandinėje (3 apimties emisijos).</p> <p>Kad būtų laikomasi šio kriterijaus, įstaiga turi užtikrinti, kad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • anglies pėdsako skaičiavimai patikrinti nepriklausomo trečiosios šalies vertintojos / auditoriaus pagal Šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) protokolą arba kitus tarptautiniu mastu standartus, pvz., ISO 14064 arba PAS 2060; • įstaiga taiko išmetamųjų teršalų stebėjimo ir mažinimo strategiją; • neišvengiamas 1 ir 2 taikymo srities emisijų kiekis kompensuojamas naudojant anglies dioksido kompensacijas pagal pripažintus standartus, priimtus „Tarptautinio anglies dioksido mažinimo ir kompensavimo aljanso“ 1 apimties emisijoms, energijos charakteristikų sertifikatus, pripažintus RECS, arba anglies dioksido kompensavimus 2 apimties emisijoms. <p>Audito metu įstaiga pateikia: a) nepriklausomo, akredituoto auditoriaus parengtą anglies pėdsako patikros pareiškimą; b) atnaujintą atitinkamų metų anglies dvideginio kiekio mažinimo strategiją; c) anglies dioksido kompensavimo ir (arba) energijos savybių sertifikatus, patvirtinančius, kad bendras anglies emisijų kiekis kompensuojamas panaikinus atitinkamą anglies dioksido kreditų ir (arba) energijos savybių sertifikatų kiekį pripažintuose registruose.</p>
1.9 (r)	<i>Įstaiga turi siūlyti savo svečiams galimybę</i>	Įgyvendindama šį kriterijų, įstaiga turi pasiūlyti svečiams galimybę kompensuoti anglies dvideginio

<p><i>kompensuoti emisijas naudojanti anglies dvideginio kompensavimo sistema.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>		<p>išmetimus, susidarantį jų viešnagės metu ir (arba) kelionės į įstaigą metu.</p> <p>Įstaigai apskaičiavus vidutinį anglies dvideginio išmetimus vienam svečiui arba vienai nakvynei (žr. 1.6 kriterijų), įstaiga gali pasiūlyti svečiams galimybę kompensuoti jų viešnagės metu išmetamą anglies dvideginio kiekį. Be to, įstaiga gali pasiūlyti savo svečiams galimybę kompensuoti emisijas keliaujant į įstaigą ir iš jos.</p> <p>Kompensavimas turėtų būti atliekamas naudojant anglies dvideginio kompensavimo sistemą, pvz. „Auksinio standarto“ schemą arba naudojant kitas tarptautines/nacionalines sistemas, kaip Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) administruojamą „Pasaulinio miškų fondo“ sistemą.</p> <p>Įstaiga turi pateikti informaciją svečiams apie anglies dvideginio kompensavimo schemą bei nuorodą į schemą. Alternatyviai taip pat gali būti renkamos lėšos iš svečių anglies dvideginio kompensavimui bei surinktos lėšos persiunčiamos sistemos administratoriams.</p> <p>Įstaiga gali pasiūlyti anglies dvideginio kompensavimą svečiams individualiai arba gali būti pasiūlyta įmonėms, organizuojančioms svečių viešnagę įstaigoje (pvz., kelionių organizatoriams, konferencijų organizatoriams ir kt.).</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją kaip svečiai skatinami pasinaudoti anglies dvideginio kompensavimo schema, siekiant kompensuoti jų viešnagę ir (arba) kelionę į įstaigą ir iš jos.</p>
<p>2. DARBUOTOJŲ ĮTRAUKIMAS</p>		
<p>2.1 (p)</p>	<p>Įstaigos vadovybė privalo rengti darbuotojų susirinkimus per metus, siekiant informuoti darbuotojus apie įgyvendinamas bei planuojamas įgyvendinti aplinkosaugines iniciatyvas.</p>	<p>Siekiant skatinti tvarumą įstaigoje, svarbu, kad vadovybė, aplinkosaugos vadybininkas ir (arba) „Žalioji komitetas“ užtikrintų informacijos teikimą darbuotojams ir įtrauktų darbuotojus į numatytas aplinkosaugos / tvarumo iniciatyvas.</p> <p>Nuolatinis darbuotojų informavimas apie naujas ekologines iniciatyvas suteikia darbuotojams geresnę savo darbo supratimą, o taip pat padeda darbuotojams tinkamai atsakyti į svečių aplinkosaugi-</p>

	<p>HH, CHP, SA</p>	<p>nius klausimus. Darbuotojai susirinkimuose ne tik informuojami apie aplinkosaugos iniciatyvas, bet taip pat turi geras galimybes prisidėti teikdami savo siūlymus ir idėjas.</p> <p>Susirinkimuose aptariami aplinkosauginio valdymo klausimai (vandens ir energijos suvartojimas, atliekų kiekiai, valymas, maistas ir gėrimai, žiedinės ekonomikos principai), kiti tvarumo klausimus (pvz., vietos biologinės įvairovės apsauga); o taip pat aptariami klausimai susiję su svečių, personalo, tiekėjų ir vietos bendruomenės sąmoningumo skatinimu. Informacija apie Žaliojo rakto programą taip pat turi būti pateikta darbuotojams susirinkimų metu.</p> <p>Vadovybė įprastai turi surengti 1-3 susirinkimus darbuotojams per metus. Siekiant užtikrinti maksimalų darbuotojų dalyvavimą, planuojant susirinkimus turi būti atsižvelgta ir į sezoniniam darbui samdomus darbuotojus.</p> <p>Šis kriterijus taikomas tiek ir įstaigos samdomiems darbuotojams, tiek ir darbuotojams iš įdarbinimo tarpininkavimo agentūrų.</p> <p>Audito metu pateikiami vadovybės ir personalo susitikimų protokolai/dalyvių sąrašai. Jei įstaiga aplikuoja pirmą kartą, pateikiama informacija apie planuojamus susirinkimus. Jei bendras darbuotojų skaičius įstaigoje mažiau nei penki, informacija apie vykusius susirinkimus gali būti pateikiama žodžiu. Auditorius taip pat gali apklausti darbuotojus, kad išsiaiškintų jų žinias apie įstaigos aplinkosaugines iniciatyvas.</p>
<p>2.2 (p)</p>	<p>Aplinkosaugos vadybininkas turi dalyvauti susitikimuose su vadovybe, kurią turi informuoti kaip įstaigoje yra įgyvendinamos aplinkosauginės iniciatyvos.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Jeigu aplinkosaugos vadybininkas nepriklauso įstaigos vadovybei, jis turi dalyvauti susitikimuose su vadovybe.</p> <p>Susitikimai tarp aplinkosaugos vadybininko (aplinkosauginio komiteto, jei sudarytas) ir vadovybės yra svarbūs siekiant nuolat informuoti vadovybę kaip vykdoma aplinkosauginė veikla; taip pat siekiant gauti vadovybės pritarimą vienokių ar kitokių aplinkosauginių iniciatyvų įgyvendinimui. Mažesnėse įstaigose vadovybės ir aplinkosaugos vadybininko susitikimai gali būti ir bendro darbuotojų susirinkimo dalis. Tikimasi, kad įstaigoje įprastai surengiami 1–3 metiniai susirinkimai.</p>

		<p>Audito metu pateikiami vadovybės ir aplinkosaugos vadybininko (ir žaliojo komiteto) susitikimų protokolai. Jei įstaiga teikia paraišką pirmą kartą, pateikiama informacija apie suplanuotus susirinkimus.</p>
<p>2.3 (p)</p>	<p>Darbuotojai kasmet turi dalyvauti mokymuose aplinkosauginiais ir kitais su tvarumu susijusiais klausimais.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Svarbu, kad aplinkosaugos vadybininkas (aplinkosauginis komitetas), o taip pat ir visi kiti darbuotojai dalyvautų mokymuose aplinkosauginiais ar kitais darnumo klausimais, siekiant tinkamai įgyvendinti įstaigos tikslus ir sprendimus.</p> <p>Mokymai gali apimti aplinkosauginio valdymo sritis (vandens ir energijos taupymas, atliekų tvarkymas, valymas, maistas ir gėrimai, oro kokybės, žiedinės ekonomikos ir kt.); svečių, personalo, tiekėjų sąmoningumo, vietos bendruomenės sąmoningumo skatinimą, o taip pat ir kitais tvarumo klausimais dėl klimato kaitos, vietos bioįvairovės; socialiniais, kultūriniais, ekonominiais, sveikatos ir saugumo, krizių valdymo klausimais. Mokymai turėtų apimti informaciją apie Žaliojo rakto programą, ar išplečiami įtraukiant ir kitus klausimais, pvz. biologinės įvairovės apsauga įstaigos aplinkoje.</p> <p>Mokymai gali būti išoriniai ir vidiniai. Išorinius mokymus gali praveisti konsultantai, ekspertai, gidai, produkcijos tiekėjai; gali būti organizuojama tiriamoji kelionė; seminarai, webinarai ar kitokie kursai internetu. Dažnai tinklams priklausančių viešbučių darbuotojams vyksta tinklo mokymai tiek aplinkosauginiais, tiek ir kitais darnumo klausimais (socialiniais, kultūriniais, sveikatos, saugos ir pan.)</p> <p>Svarbu, kad vidiniai mokymai ir kursai būtų organizuojami aplinkosaugos vadybininko (aplinkosauginio komiteto) darbuotojams kaip dirbti ir įgyvendinti suplanuotus aplinkosauginius tikslus ir veiksmus įstaigoje. Vidiniai mokymai gali būti rengiami tiek darbuotojų grupėms, tiek ir individualiai. Kartu su mokymais gali būti siūlomos tvarumo iniciatyvos (pvz., konkursai) ir (arba) atlygio sistemos darbuotojams.</p> <p>Turi būti siekiama, kad kiekvienas darbuotojas dalyvautų 1-3 mokymuose per metus.</p>

		<p>Nauji darbuotojai įprastai turėtų būti apmokyti per pirmąsias keturias darbo savaites. Itin rekomenduotina, jog asmenys, dirbantys įstaigoje kiekvieną dieną, bet samdomi išorės įmonės, taip pat dalyvautų mokymuose aplinkosaugos ir kitais tvarumo klausimais.</p> <p>Audito metu turi būti pateiktas dokumentas apie įvykusius išorinius (vidinius) mokymus per pastaruosius 12 mėnesių aplinkosauginio valdymo ir ekologinio sąmoningumo srityse bei kitais su su darnumu susijusiais klausimais, taip pat informacija apie dalyvavusius darbuotojus.</p> <p>Jei įstaiga teikia paraišką pirmą kartą, pateikiama informacija apie planuojamus mokymus. Patikros metu darbuotojų gali būti pasiteirauta apie vykusius mokymus.</p>
2.4 (p)	<p>Kambarių tarnyba turi žinoti ir laikytis nuostatų dėl pakartotinio rankšluosčių ir patalynės naudojimo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti įstaigos įtaką aplinkai bei mažinti valymo ir plovimo kaštus, svarbu jog kambarių tarnybos darbuotojai suprastų informaciją ar pateikiamus ženklus apie keičiamą patalynę ir rankšluosčius.</p> <p>Be to, kad svečiai gali pakartotinai naudoti rankšluosčius ir patalynę (žr. 5.1 ir 5.2 kriterijus), svarbu užtikrinti, jog patalynės ir rankšluosčių keitimo procedūros būtų gerai žinomos kambarių tarnybai (personalui). Nesilaikant šių procedūrų, įstaigos poveikis aplinkai nėra mažinamas (kaip ir kaštai), be to tai skatina ir neigiamą svečių požiūrį į Žaliojo rakto programos įgyvendinimą bei įstaigos aplinkosauginę veiklą apskritai.</p> <p>Kambarius tvarkantiems darbuotojams turi būti pateikiama atitinkama informacija (mokymuose skiriamas dėmesys); punktai dėl rankšluosčių, patalynės keitimo turi būti įtraukti į standartinės kambarių tvarkymo taisykles.</p> <p>Audito metu patikrinama ar nuostatai dėl pakartotinio rankšluosčių ir (arba) patalynės naudojimo įtraukti į bendrąsias kambarių tvarkymo taisykles.</p>
2.5 (p)	Darbuotojų patalpose turi būti pateikiama	Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai bei išlaidas, darbuotojų patalpose turi būti pateikti žen-

	atsakingą elgesį skatinanti informacija. HH, CHP, SA	klai (instrukcijos), primenantys darbuotojams apie tvarumo iniciatyvas įstaigoje. Ženkla (instrukcijos) turėtų skatinti darbuotojus atsakingai naudoti išteklius (pvz., išjungti šviesas, maišytuvus, naudoti mažiau popieriaus ir pan.) ir padėti efektyviau naudotis prietaisais (pvz., indaplove, skalbimo mašinomis, dulkių siurbliais ir kt.). Be to, informacija galėtų būti susijusi su vietos biologinės įvairovės apsauga, taip pat ir socialine atsakomybe (pvz., kaip pranešti apie diskriminacijos atvejus ir pan.). Informaciją galima pateikti darbuotojams skirtuose stenduose; plakatais, lipdukais, lankstinukais, informaciniais naujienlaiškiais, ekranuose/programėlėse ir kt. Atsižvelgiant į tipą ir formą, informacija gali būti skirta asmenims, grupėms arba visiems darbuotojams vienu metu. Patikros metu auditoriui pateikiama naudojama informacija.
2.6 (r)	<i>Įstaiga turi suteikti darbuotojams galimybę įvertinti vykdomą aplinkosauginę ir (arba) socialinę kultūrinę veiklą.</i> HH, CHP, SA	Siekiant įtraukti visus darbuotojus į įstaigos aplinkosaugos ir socialines iniciatyvas bei skatinti juos aktyviai prisidėti prie tvaraus darbo, turi būti suteikta galimybė darbuotojams įvertinti įstaigos aplinkosauginę ir (arba) socialinę veiklą, o taip pat teikti pasiūlymus tobulinti veiklas. Tai galima padaryti reguliariai atliekant apklausas šiais klausimais, aptariant susirinkimų metu arba naudojant pasiūlymų dėžutę. Atsiliepimai gali būti pateikti anonimiškai. Audito metu pateikiama informacija apie grįžtamąjį ryšį.
3. SVEČIŲ INFORMAVIMAS		
3.1 (p)	Žaliojo rako apdovanojimas turi būti gerai matomoje vietoje. HH, CHP, SA	Privaloma, jog Žaliojo rako programos informacinis ženklas (einamųjų metų) būtų iškabintas ties įėjimu į įstaigą, o Žaliojo rako sertifikatas turi būti pateikiamas gerai matomoje vietoje registratūroje. Žaliojo rako sertifikato kopijos gali būti pateikiamos kitose vietose, pvz. darbuotojams skirtoje in-

		<p>formacinėje lentoje, darbuotojų valgykloje, aplinkosauginės informacijos stende svečiams ir pan.</p> <p>Gerai matomas Žaliojo rakto apdovanojimas yra ir rinkodaros priemonė įstaigai, o taip pat skatina ir „Žaliojo rakto“ žinomumą.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įstaigoje pateikiami Žaliojo rakto sertifikatas ir informacinis ženklas (einamųjų metų).</p>
3.2 (p)	<p>Informacija apie Žaliojo rakto programą turi būti matoma ir prieinama svečiams.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigos svečiams turi būti pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą.</p> <p>Informacija apie Žaliąjį raktą gali būti pateikiama gerai matomose viešose vietose, pvz. „aplinkosauginiame kampelyje“, registratūroje, TV ekranuose viešose erdvėse.</p> <p>Informacija gali būti pateikiama svečių kambariuose, informaciniuose aplankuose, TV kanale, konferencijų salėse, išmaniųjų telefonų programėlėse.</p> <p>Pateikiant informaciją, paprastai naudojamas ir Žaliojo rakto logotipas</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie įstaigą ir jos produktus bei paslaugas, įskaitant ir informaciją dėl tvarumo, ir neturi informuoti daugiau, nei įgyvendina arba gali įgyvendinti.</p> <p>Audito metu patikrinama ar viešose vietose ir (arba) svečių kambariuose, konferencijų salėse pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą. Jei įstaigai nėra suteiktas Žaliojo rakto apdovanojimas, įvertinama planuojama pateikti informacija apie Žaliojo rakto programą.</p>
3.3 (p)	<p>Informacija apie Žaliojo rakto programą ir aplinkosauginė informacija turi būti pateikiama įstaigos internetinėje svetainėje.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigos svetainėje turi būti pateikiama trumpa informacija apie Žaliojo rakto programą bei faktas, jog įstaiga yra apdovanojama Žaliojo rakto sertifikatu. Pateikiamos nuorodos į tarptautinę Žaliojo rakto svetainę www.greenkey.global ir (arba) nacionalinę Žaliojo rakto svetainę www.zaliasisraktas.lt</p> <p>Rekomenduotina naudoti Žaliojo rakto logotipą.</p> <p>Turi būti pateikiama trumpa informacija apie aplinkosaugines iniciatyvas įstaigoje. Informacija pa-</p>

		<p>teikiama atsižvelgiant ir į įstaigos prekės ženklo reikalavimus. Rekomenduotina pateikti informaciją ir įstaigos naudojamuose socialiniuose tinkluose.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie įstaigą ir jos produktus bei paslaugas, įskaitant ir informaciją dėl tvarumo, ir neturi informuoti daugiau nei įgyvendina arba gali įgyvendinti.</p> <p>Audito metu patikrinama svetainėje pateikiama informacija apie Žaliąjį raktą bei aplinkosauginė informacija. Jei įstaigai nėra suteiktas Žaliojo rakto apdovanojimas, pateikiama planuojama svetainėje publikuoti informacija. Patikrinama ar informacija tiksli, aiški ir lengvai suprantama.</p>
3.4 (p)	<p>Įstaiga turi informuoti svečius apie vykdomą aplinkosauginę veiklą bei skatinti juos prisidėti prie aplinkosauginių iniciatyvų.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Svarbu, kad svečiai būtų informuojami apie įstaigoje vykdomą aplinkosauginę veiklą: informacija pateikiama TV sistemose viešose erdvėse, informaciniuose aplankuose kambariuose, konferencijų centruose, programėlėse ir t.t.).</p> <p>Svarbu pateikti ir informaciją kaip svečiai gali įsijungti ir aktyviai prisidėti prie aplinkosauginių iniciatyvų. Turi būti skatinama prisidėti prie aplinkos tausojimo (vandens ir energijos taupymas, atliekų rūšiavimas, maisto atliekų mažinimas ir t.t.); taip pat gali būti pateikiama informacija skatinant prisidėti kitų prie tvarumo iniciatyvų (pvz. prisidėti prie vietos bioįvairovės apsaugos, labdaros akcijų).</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie įstaigą ir jos produktus bei paslaugas, įskaitant ir informaciją dėl tvarumo, ir neturi informuoti daugiau nei įgyvendina arba gali įgyvendinti.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informacija svečiams apie vykdomas aplinkosaugines/tvarumo iniciatyvas bei kaip svečiai gali prisidėti prie šių iniciatyvų. Jei įstaigai nėra suteiktas Žaliojo rakto apdovanojimas, pateikiama planuojama publikuoti informacija. Patikrinama ar informacija tiksli, aiški ir lengvai suprantama.</p>
3.5 (p)	Registruose dirbantys darbuotojai turi	Kai įstaigoje yra matomas Žaliojo rakto apdovanojimas, pateikiama informacija apie Žaliojo rakto

	<p>būti pasiruošę informuoti svečius apie Žaliojo rakto programą ir tuo metu vykdomas aplinkosauginės/tvarumo iniciatyvas.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>programą ir aplinkosauginę veiklą kambariuose, viešose erdvėse ar interneto svetainėje, svečiai gali norėti sužinoti daugiau apie įstaigos ekologinę veiklą.</p> <p>Todėl svarbu, jog registratūros darbuotojai žinotų ir galėtų svečius trumpai informuoti apie Žaliojo rakto programą, svarbiausias aplinkosauginės/tvarumo iniciatyvas įstaigoje.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie įstaigą ir jos produktus bei paslaugas, įskaitant ir informaciją dėl tvarumo, ir neturi informuoti daugiau, nei įgyvendina arba gali įgyvendinti.</p> <p>Audito metu, dirbančių registratūros darbuotojų paprašoma trumpai pristatyti Žaliojo rakto programą ir svarbiausias aplinkosauginės/tvarumo iniciatyvas įstaigoje. Įvertinama ar išdėstyta informacija yra tiksli, aiški ir lengvai suprantama.</p>
3.6 (p)	<p>Įstaiga turi informuoti ir skatinti svečius naudotis tvaraus transporto alternatyvomis.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant svečius skatinti viešnagės metu naudotis aplinkai draugišku transportu (kai įmanoma ir saugu), įstaigos darbuotojai turi žinoti ir gebėti pateikti visapusišką informaciją apie autotransporto alternatyvas. Informacija apima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vietos visuomeninio transporto sistemą (autobusai, traukiniai, metro, tramvajai ir pan.); • Galimybes naudotis tiesioginiais autobusais (shuttle bus); • Dalijimosi taksi/mini autobusais paslaugas; • Informacija apie važiavimo dviračiais ir pasivaikščiojimo galimybes. <p>Elektromobilius naudojantiems svečiams turėtų būti pateikiama informacija apie artimiausias elektromobilių įkrovimo stoteles.</p> <p>Informaciją apie aplinkai draugišką transportą gali pateikti registratūros darbuotojai, konsjeržas ir (arba) gali būti pateikiama informacinė medžiaga viešosiose erdvėse ar kambariuose.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie įstaigą ir jos produktus bei paslaugas, įskaitant ir informaciją dėl tvarumo, ir neturi informuoti daugiau, nei įgyvendina arba gali įgyvendinti.</p>

		Audito metu patikrinama įstaigoje pateikiama informacija apie viešojo transporto sistemą ir kitas aplinkai draugiško transporto rūšis. Įvertinama ar informacija yra tiksli, aiški ir lengvai suprantama.
3.7 (r)	<p><i>Įstaiga turi suteikti svečiams galimybę įvertinti vykdomą aplinkosauginę ir (arba) socialinę kultūrinę veiklą.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Svečiams pateikiamas klausimynas parodo kaip jie vertina tvarumo iniciatyvas. Tai ir indikatorius kaip svečiai apskritai vertina įstaigos veiklą bei gali padėti ateityje tobulinti veiklą ar vykdant marketingo priemones.</p> <p>Dažnai klausimai apie tvarumo iniciatyvas įstaigoje įtraukiami į bendro pobūdžio klausimyną apie įstaigos kokybę, paslaugas, ir pan.</p> <p>Jei svečių atsakymuose pateikiami siūlymai, įstaiga turėtų tai įvertinti, ir jei tik įmanoma, atsižvelgti bei įgyvendinti.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia naudojama klausimyną svečiams bei informaciją kaip buvo atsižvelgta į svečių pateiktus siūlymus.</p>
4. VANDUO		
4.1 (p)	<p>Bendroji vandens suvartojimo apskaita turi būti vykdoma mažiausiai kartą per mėnesį.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigai siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, svarbu reguliariai vykdyti suvartojamo vandens apskaitą (kartą per mėnesį). Jei įmanoma, nurodoma kaip gaunamas vanduo; jei vandenį tiekia ne vandentvarkos įmonės įvertinama ar vanduo tiekiamas tvariai - nėra neigiamo poveikio aplinkai ir vietiniam vandens tiekimui.</p> <p>Gaunami duomenys turėtų būti analizuojami ir aktyviai naudojami siekiant sumažinti vandens suvartojimą. Rekomenduotina suvartojamo vandens kiekius fiksuoti dažniau nei kartą per mėnesį.</p> <p>Esant dideliems vandens suvartojimo pokyčiams (gerokai didesnio suvartojimo nei tikėtasi), turi būti įvertinamos priežastys, ir jei reikia imamasi atitinkamų veikslių.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti mėnesinius vandens suvartojimo duomenis. Tai pat pateikiama in-</p>

		formacija apie veiksmus esant netikėtam ženkliai padidėjusiam vandens suvartojimui.
4.2 (p)	<p>Naujai įsigyti tualetų vandens nuleidimo bakeliai (ar jų mechanizmai) turi būti dvejojopo vandens nuleidimo kiekio (3/6 litrų).</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Dvejojopo vandens nuleidimo kiekis tualetuose užtikrina mažesnes vandens sąnaudas. Per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti tualetų bakeliai (mechanizmai) svečių kambariams, bendro naudojimo patalpoms ir (arba) darbuotojų patalpose turi būti dvejojopo, ne didesnio kaip 3/6 litrų, išleidžiamo vandens kiekio. Kai kuriais atvejais, išleidžiamo vandens kiekis gali būti sumažinamas dar labiau, nesukeliant nepatogumų svečiams ar darbuotojams.</p> <p>Taip pat galima įsigyti sensorinius tualetus, kurių ištekkančio vandens debitas ne didesnis kaip 4,5 litro vienam nuleidimui.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įstaigos tualetuose naudojami dvejojopo (3/6 litrų) vandens kiekio nuleidimo bakeliai (mechanizmai), pateikiami įsigijimo dokumentai (instrukcijos).</p>
4.3 (p)	<p>Turi būti suformuoti nuostatai personalui nuolat stebėti ar nėra lašančių vandens maišytuvų ir vandens nuotėkio tualetuose, taip pat ir baseinuose.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Lašantys maišytuvai, vandens nuotėkis tualetuose, tiek svečių kambariuose, tiek personalui skirtose patalpose, tiek ir viešojo naudojimo patalpose didina vandens suvartojimą ir nereikalingas išlaidas.</p> <p>Personalui taikomos standartinės procedūros turi apimti reguliarius patikrinimus ar nėra akivaizdaus vandens lašėjimo (nuotėkio) maišytuvuose, tualetuose. Jei vandens nuotėkis pastebimas, įgyvendinami koreguojamieji veiksmai.</p> <p>Vandens nuotėkis lauko ar vidaus baseinuose taip pat gali ženkliai padidinti ekologinį pėdsaką dėl didesnio vandens suvartojimo ir sudaryti papildomas išlaidas. Todėl įstaiga taip pat turi turėti sistemą reguliariai tikrinti ar baseine nėra nuotėkio. Stebėjimas gali būti vykdomas vizualiai apžiūrint aplink baseiną, tačiau geresnis sprendimas yra įrengti atskirą vandens skaitiklį matuoti baseino vandens suvartojimą arba vandens nuotėkio detektorius. Itin rekomenduojama stebėjimą atlikti kasdien.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie numatytas standartinės vandens nuotėkio patikros procedūras. Vizualiai patikrinama ar nėra lašančių vandens maišytuvų, vandens nuotėkio tualetuose, baseinuose.</p>
4.4 (p)	Mažiausiai 75 proc. dušų ištekkančio van-	Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką taikant vandens taupymo iniciatyvas, o taip pat ir kaštus, 75

	<p>dens debitas negali būti didesnis kaip 9 litrai per minutę.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>proc. dušų svečių kambariuose, viešose patalpose, personalo patalpose, o taip pat ir kt. vietose, pvz. SPA zonose, fitneso patalpose ištekancio vandens kiekis negali viršyti 9 litrų per minutę.</p> <p>Dažnai vandens srovė dušuose gali būti sumažinta ir labiau, nesukeliant jokių nepatogumų svečiams.</p> <p>Tais atvejais, kai yra naudojamas ir rankinis dušais, ir lietaus dušas, reikalavimas taikomas abiem dušams. Šis kriterijus nėra taikomas ištekancio vandens debitui vonios maišytuvuose (kuomet vonia įrengta kartu su dušu).</p> <p>Įgyvendinant šį kriterijų gali būti naudojamos dušo galvutes su ribotu vandens srautu; vandens srovę ribojantys mechanizmai (montuojami prie žarnų). Dažnai vandens srovė sumažinama naudojant aeratorius. Taip pat šį kriterijų trumpuoju laikotarpiu galima įgyvendinti sumažinant vandens spaudimą paskirstymo sistemoje.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia techninę dokumentaciją apie naudojamą įrangą, taip pat pamatuojamas keleto dušų ištekancio vandens debitas.</p>
--	---	---

4.5 (p)	<p>Mažiausiai 75 proc. vandens maišytuvų ištekancio vandens debitas negali būti didesnis kaip 8 litrai per minutę.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką vandens taupymo iniciatyvomis, o taip pat ir sumažinti kaštus, 75 proc. vandens maišytuvų svečių kambariuose, personalo patalpose, bendruose tualetuose, SPA, fitneso zonose vandens debitas negali viršyti 8 litrų per minutę.</p> <p>Dažnai vandens srovė maišytuvuose gali būti sumažinta ir daugiau nesukeliant svečiams nepatogumų.</p> <p>Įgyvendinant šį kriterijų gali būti naudojami maišytuvai su ribotu vandens srautu arba vandens srovę ribojantys mechanizmai įrengti maišytuvo antgalyje. Dažnai vandens srovė sumažinama naudojant aeratorius. Taip pat šį kriterijų galima įgyvendinti sumažinant vandens spaudimą sistemoje.</p> <p>Audito metu pamatuojamas keleto maišytuvų, skirtingose įstaigose zonose, ištekancio vandens debitas.</p>
4.6 (p)	<p>Pisuaruose turi būti įrengti judesio davikliai, vandens taupymo įranga (pvz. mygtukai) arba iš viso neturėtų būti naudojamas vanduo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Jeį įstaigoje naudojami pisuarai, jie turi būti: su judesio davikliais; turintys paspaudimo mygtukus (vieno nuleidimo metu neturėtų išbėgti daugiau nei 3 litrai vandens); arba gali būti įrengti pisuarai, kuriuose vanduo nenaudojamas apskritai.</p> <p>Audito metu vizualiai patikrinama kokie pisuarai naudojami.</p>
4.7 (p)	<p>Naujai įsigytos indaplovės turi suvartoti ne daugiau kaip 3,5 litro vandens vienam plovimo ciklui.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką vandens taupymo priemonėmis, o taip pat ir mažinti kaštus, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos profesionaliam naudojimui skirtos indaplovės turi suvartoti ne daugiau kaip 3,5 litro vandens vienam plovimo ciklui.</p> <p>Svečių kambariuose ar apartamentuose esančioms indaplovėms šis kriterijus netaikomas. Įstaigoms, neturinčioms didelės profesionalios virtuvės, šis kriterijus taip pat netaikomas.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentaciją (įsigijimo dokumentas, techninė dokumentacija), jog per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos indaplovės suvartoja ne daugiau kaip 3,5 litrus vandens vienam plovimo ciklui.</p>

4.8 (p)	<p>Visos nuotekos turi būti išvalytos.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Nevalytos nuotekos negali būti išleidžiamos. Įstaiga gali būti prijungta prie centralizuotos nuotekų sistemos; nuotekos gali būti valomos ir individualiuose valymo įrenginiuose. Nuotekos turi būti tvarkomos pagal galiojančius teisės aktus.</p> <p>Išvalytos nuotekos, jei įmanoma, panaudojamos pakartotinai. Pakartotinis nuotekų naudojimas/išleidimas visuomet turi būti atliekamas saugiai, nesukeliant neigiamo poveikio vietos gyventojams ir aplinkai.</p>
4.9 (p)	<p>Naujai įsigytos indaplovės ir skalbimo mašinos negali būti įprastiniai buitiniai prietaisai, skirti naudoti namų sąlygomis.</p> <p>HH, CHP</p>	<p>Buitinės indaplovės, skalbimo mašinos yra mažiau efektyvios negu profesionaliam naudojimui skirti prietaisai (vertinant naudojimo apimtį). Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei kaštus, turi būti vengiama naudoti buitiniam naudojimui skirtus prietaisus.</p> <p>Prietaisai, įsigyti per pastaruosius 12 mėn. negali būti skirti naudoti namų sąlygomis. Tais atvejais, kai reikalinga nedidelė indaplovė (pvz. įstaigoje yra tik baras ir nėra teikiamos maitinimo paslaugos), aplinkosauginiu požiūriu tinkamiausias sprendimas gali būti ir buitinių prietaisų naudojimas. Taip pat tais atvejais, kai įstaigoje skalbiama labai nedaug daiktai (pvz., uniformos), aplinkosauginiu požiūriu geriausias sprendimas gali būti naudoti buitines skalbimo mašinas.</p> <p>Tokiais atvejais įstaigai šis kriterijus netaikomas. Svečių kambariuose ar apartamentuose esančioms indaplovėms ir skalbimo mašinoms šis kriterijus taip pat netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama kokio tipo indaplovės, skalbimo mašinos yra naudojamos; įstaiga pateikia per pastaruosius 12 mėnesių įsigytų prietaisų dokumentaciją.</p>
4.10 (p)	<p>Turi būti įrengta riebalų gaudyklė.</p> <p>HH, CHP</p>	<p>Tinkamai veikiančio riebalų gaudyklės virtuvėje padeda sumažinti ekologinį pėdsaką bei sumažinti išlaidas. Kad riebalai neužkimštų kanalizacijos, įstaigoje virtuvėje turi būti įrengtos riebalų gaudyklės; gaudyklės turi būti reguliariai ištuštintos. Įstaigoms, kuriose nėra profesionalios virtuvės, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar virtuvėje įrengtos tinkamai veikiančios riebalų gaudyklės.</p>

<p>4.11 (r)</p>	<p><i>Baseinas turi būti uždengiamas arba taikomos kitos priemonės, skirtos sumažinti vandens suvartojimą.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Aukštomis temperatūromis pasižyminčiose šalyse, lauko baseinai įtakoja didesnę ekologinį pėdsaką dėl vandens garavimo. Todėl nenaudojamas baseinas turėtų būti uždengiamas (pvz. gelio sluoksniu). Baseinas turėtų būti uždengiamas ne darbo valandomis ar periodais, kuomet baseinas nenaudojamas apskritai. Be to, gali būti pakartotinai naudojamas baseino vanduo.</p> <p>Tam tikrose vietose ir metų laikotarpiais dėl oro sąlygų lauko baseinuose gali būti naudojamas karštas vanduo. Tokiais atvejais gaubtas ar kitos atitinkamos priemonės prisidėtų ir prie energijos taupymo.</p> <p>Audito metu, pateikiama informacija apie naudojamus lauko baseinų uždengimo sistemas.</p>
<p>4.12 (r)</p>	<p><i>Baseinas turi būti valomas nenaudojant chemijos priemonių.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti pavojingų cheminių medžiagų naudojimą, įstaiga savo baseiną turėtų valyti alternatyviomis priemonėmis, pvz. UV spinduliais, naudojamas elektrolizuoto vandens valymas, augalų filtravimas ir kt. Alternatyvios valymo priemonės, nenaudojant cheminių priemonių, turi atitikti teisės aktus.</p> <p>Audito metu pateikiama dokumentacija apie baseinų valymo alternatyvas nenaudojant chemijos priemonių.</p>
<p>4.13 (r)</p>	<p><i>Atskira suvartojamo vandens apskaita turi būti įrengta patalpose, kuriose sunaudojami dideli vandens kiekiai.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant geriau fiksuoti vandens suvartojimą skirtingose įstaigos patalpose, turi būti įrengti papildomi vandens apskaitos prietaisai. Vandens apskaita vykdoma patalpose, kuriose suvartojami dideli vandens kiekiai (pvz. virtuvėje, baseine ir SPA zonos, nuomininkų patalpose ir pan.). Jei įstaiga yra didelė ir turi daug kambarių, gali būti įrengti atskiri vandens skaitikliai skirtingoms zonoms (aukštams). Kartais vandens skaitikliai sumontuojami kiekvienam kambariui.</p> <p>Turint išsamesnę informaciją apie vandens sunaudojimą skirtingose įstaigos zonose, geriau įvertinamos galimybės mažinti vandens suvartojimą.</p> <p>Kiekvieno vandens apskaitos prietaiso duomenys turi būti registruojami. Siekiant gauti išsamesnę informaciją apie vandens suvartojimą, rekomenduotina vandens prietaisų duomenis registruoti daž-</p>

		<p>niau nei vieną kartą per mėnesį.</p> <p>Audito metu patikrinama ar skirtingų vandens apskaitos prietaisų duomenys registruojami bent kartą per mėnesį; taip pat ar taikomos procedūros vertinant neįprastai padidėjusį suvartojamo vandens kiekį, atliekami atitinkami veiksmai.</p>
4.14 (r)	<p><i>Mažiausiai 75 proc. maišytuvų ištekančio vandens debitas negali būti didesnis kaip 5 litrai per minutę.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką taikant vandens taupymo iniciatyvas, o taip pat ir kaštus, 75 proc. maišytuvų svečių kambariuose, viešose patalpose, personalo patalpose, o taip pat ir kt. vietoje, pvz. SPA zonose, fitneso patalpose ištekančio vandens kiekis negali viršyti 5 litrų per minutę. Dažnai vandens srovė dušuose gali būti sumažinta ir labiau, nesukeliant jokių nepatogumų svečiams. Jeigu įrengti sensoriniai maišytuvai, jie taip pat turi atitikti šį kriterijų.</p> <p>Audito metu pamatuojamas keleto maišytuvų skirtingose įstaigose zonose ištekančio vandens debitas.</p>
4.15 (r)	<p><i>Turi būti pakartotinai naudojamas išvalytas nuotekų vanduo.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Mažinant ekologinį pėdsaką ir vandens suvartojimą, įstaigos valymo įrenginiuose išvalytos nuotekos turėtų būti naudojamos, pvz. kaip trąšos žaliosioms zonoms, lysvėms.</p> <p>Išvalytos nuotekos turi būti naudojamos saugiai, nesukeliant neigiamo poveikio vietos gyventojams ir aplinkai. Šis kriterijus taikomas ir nuotekoms, susidarančioms dėl vandens kondensacijos oro kondicionavimo sistemose.</p> <p>Audito metu pateikiama informacija apie išvalytų nuotekų pakartotinį naudojimą, bei kad tai nesukelia jokio neigiamo poveikio vietos gyventojams ir aplinkai.</p>
4.16 (r)	<p><i>Lietaus vanduo turi būti surenkamas ir tinkamai panaudojamas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Mažinant ekologinį pėdsaką, o taip pat ir siekiant mažinti išlaidas, lietaus vanduo gali būti surenkamas ir naudojamas tualetams ar kitiems tinkamiems tikslams, pvz. įstaigos žaliųjų zonų drėkinimui. Lietaus vandens surinkimas turi būti atliekamas saugiai, nesukeliant neigiamų padarinių svečiams ir darbuotojams, vietos gyventojams ir aplinkai.</p> <p>Audito metu patikrinami lietaus vandens surinkimo įrenginiai; pateikiama informacija, kad surinkto</p>

		vandens naudojimas nesukelia neigiamo poveikio įstaigos svečiams ir darbuotojams, vietos gyventojams ir aplinkai.
4.17 (r)	<p><i>Įstaiga turi užtikrinti, kad būtų atliktas vandens rizikos vertinimas ir atsižvelgta į vertinimo rekomendacijas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant užtikrinti, kad vanduo kaip bendrasis išteklius būtų tvariai valdomas, turi būti atliktas vandens rizikos vertinimas, nustatant galimas rizikas (pvz., sausra, potvyniai ar vandens tarša) objekto vietoje.</p> <p>Vandens rizikos vertinimą turi atlikti atitinkama institucija arba įmonė. Jei atliekant vertinimą nustatoma galima su vandeniu susijusi rizika, bendradarbiaujant su kitomis susijusiomis suinteresuotosiomis šalimis reikia atsižvelgti į rekomendacijas, ypač atsargiai ir imtis veiksmų. Daugiau informacijos apie vandens rizikos vertinimą pateikiama interneto svetainėje: WWF vandens rizikos filtras.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia vandens rizikos vertinimą ir dokumentus, kad yra atsižvelgta į trečiosios šalies vertinimo rekomendacijas.</p>
5. PLOVIMAS IR VALYMAS		
5.1 (p)	<p>Kambariuose turi būti pateikta informacija dėl pakartotinio patalynės keitimo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, susijusias su plovimu ir valymu, kambariuose turi būti ženklai, jog patalynė keičiama svečiams pageidaujant (informaciją dėl patalynės keitimo rekomenduotina pateikti prie lovos). Informacija gali būti pateikiama ir kitomis priemonėmis, pvz. TV kanale, informaciniame segtuve kambaryje.</p> <p>Informacija pateikiama apie įprastą patalynės keitimo tvarką įstaigoje (pvz. kas tris naktis) bei papildoma informacija, jei svečias norėtų rečiau (ar dažniau) keisti negu numatyta.</p> <p>Registratūros darbuotojai svečių registracijos metu gali teirautis apie jų pageidavimus dėl patalynės keitimo.</p>

		Audito metu patikrinama kambariuose pateikiama informacija dėl patalynės keitimo.
5.2 (p)	<p>Kambariuose turi būti pateikta informacija, kad rankšluosčiai pakartotinai yra keičiami švariais svečiams pageidaujant.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, susijusias su plovimu ir valymu, kambariuose turi būti ženklai, jog rankšluosčiai keičiami svečiams pageidaujant (informaciją dėl keitimo rekomenduotina pateikti vonioje). Informacija gali būti pateikiama ir kitomis priemonėmis, pvz. TV kanale, informaciniame segtuve kambaryje.</p> <p>Informacija pateikiama apie įprastą rankšluosčių keitimo tvarką įstaigoje (pvz. kas tris naktis) bei papildoma informacija, jei svečias norėtų rečiau (ar dažniau) keisti negu numatyta. Registratūros darbuotojai svečių registracijos metu gali teirautis apie jų pageidavimus dėl rankšluosčių keitimo.</p> <p>Jei įstaigoje nėra siūlomi rankšluosčiai apskritai, kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama kambariuose pateikiama informacija dėl rankšluosčių keitimo.</p>
5.3 (p)	<p>Bent 75 proc. kasdien naudojamų cheminių valymo priemonių turi būti sertifikuotos pripažintu ekologiniu ženklu.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Mažinant neigiamą poveikį aplinkai, turi būti naudojama kiek įmanoma mažiau pavojingų cheminių medžiagų turinčių valymo produktų. Įstaiga turi užtikrinti, kad bent 75 proc. kasdien naudojamų cheminių valymo ir plovimo produktų yra sertifikuoti nacionaliniu arba tarptautiniu lygiu pripažintu ekologiniu ženklu. Tai apima produktus, kasdien naudojamus kambarių, konferencijų zonų, restoranų, viešųjų patalpų (išskyrus baseinus) ir personalo patalpų (išskyrus virtuvės ir skalbyklos patalpas) valymui.</p> <p>Įsigijami produktai gali būti sertifikuoti pripažintais tarptautiniais ekologiniais ženklais (pvz., „ES Gėlė“, „Šiaurės Gulbė“, Green Seal, Cradle2Cradle ir kt.) arba nacionaliniu lygmeniu, tačiau trečiųjų šalių patvirtintais eko ženklais.</p> <p>75 proc. ekologiniu ženklu pažymėtų produktų kiekis gali būti skaičiuojamas pagal bendras išlaidas valymo produktams, produktų skaičių arba įsigytą kiekį.</p> <p>Jei įstaiga vietos rinkoje negali įsigyti bent 75 proc. kasdieniniam naudojimui skirtų cheminių valymo priemonių, sertifikuotų ekologiniu ženklu, gali būti įsigijamos alternatyvios valymo priemonės</p>

		<p>(žr. 5.9 kriterijų).</p> <p>Jei nei vienas iš dviejų variantų nėra įmanomas, įstaiga gali kreiptis dėl šio kriterijaus netaikymo.</p> <p>Audito metu pateikiamas visų kasdien naudojamų cheminių valymo priemonių sąrašas, nurodant produktus, sertifikuotus ekologiniu ženklu. Taip pat patikrinama ar naudojamų valymo priemonių pakuotės pažymėtos eko ženklu.</p> <p>Įstaigai siekiant atleidimo šio kriterijaus įgyvendinimui, turi būti pateikti įrodymai, patvirtinantys, kad įstaiga nesėkmingai bandė įsigyti tiek sertifikuotus kasdieniniam naudojimui valymo produktus, tiek ir taikyti alternatyvias priemones.</p>
5.4 (p)	<p>Dezinfekcinės priemonės turi būti naudojamos tik tada, kai tai būtina ir tenkinti higienos reikalavimus.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Cheminės dezinfekcijos medžiagos turi būti naudojamos tik tada kai būtina (dėl vabzdžių, grybų, bakterijų ir pan.), o dezinfekcija negali būti sėkmingai pakeista kitais būdais. Rankų dezinfekavimui šis reikalavimas netaikomas.</p> <p>Dėl galimo poveikio aplinkai ir sveikatai dezinfekcinių priemonių naudojimas turi būti sumažintas iki minimumo, keičiant mažiau kenksmingomis medžiagomis.</p> <p>Dezinfekcijos priemonės turi būti patvirtintos valdžios institucijų ir gali būti naudojamos tik tose srityse, kurios aprašytos medžiagų saugos duomenų lapuose (MSDS) ir (arba) kituose techninių dokumentų lapuose. Privaloma griežtai laikytis nurodytos koncentracijos ir sąlyčio laiko.</p> <p>Dezinfekuoti gali tik apmokyti darbuotojai arba išoriniai rangovai, turintys atitinkamą licenciją. Taip pat svarbu, kad būtų užtikrintas tinkamas dezinfekcijos priemonių dozavimas ir laikymas (žr. 6.6 kriterijų).</p> <p>Jei nacionalinės valdžios institucijos nustato griežtesnes arba šiam kriterijui prieštaraujančius higienos reikalavimus, įstaiga laikosi oficialių nacionalinių taisyklių ir jai šio kriterijaus netaikoma.</p> <p>Įstaiga audito metu pateikia naudojamų dezinfekcinių priemonių saugos duomenų lapus (MSDS) ir (arba) kitus techninių duomenų lapus; taip pat informaciją apie numatytas darbo tvarkos taisykles, apibrėžiančias dezinfekcijos priemonių naudojimą.</p>

5.5 (p)	<p>Popieriniai rankšluosčiai, servetėlės bei tualetinis popierius turi būti pagaminti iš nebalinto popieriaus arba žymimi ekologiniu ženklu.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Ekologiniais ženklais (ES „Gėlė“, Nordic Swan ir kt.) sertifikuoti popieriniai rankšluosčiai, servetėlės, tualetinis popierius rodo, jog šios produkcijos gamybos procesai pasižymi mažesniu neigiamu poveikiu aplinkai. Kaip alternatyva, galima naudoti gaminius pagamintus iš nebalinto popieriaus (popieriaus balinimas reikalauja papildomų energijos ir cheminių medžiagų sąnaudų).</p> <p>Audito metu patikrinama ar popieriniai rankšluosčiai, servetėlės ir tualetinis popierius įsigyti per pastaruosius 12 mėnesių, yra pagaminti iš nebalinto popieriaus arba sertifikuoti ekologiniu ženklu.</p>
5.6 (r)	<p><i>Turi būti naudojamos ekologiniu ženklu sertifikuotos indų plovimo priemonės.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Indų plovimo priemonės turi būti naudojamos racionaliai (tinkamai dozuojant pagal instrukcijas). Plovimo priemonės turi būti sertifikuotos tarptautiniu ar nacionaliniu eko ženklu (sertifikuotos produkcijos ekologinis pėdsakas lyginant su nesertifikuotais produktais yra mažesnis).</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojamos plovimo priemonės sertifikuotos ekologiniu ženklu.</p>
5.7 (r)	<p><i>Turi būti naudojamos ekologiniu ženklu sertifikuotos skalbimo priemonės.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Skalbimo priemonės turi būti naudojamos racionaliai (tinkamai dozuojant pagal instrukcijas). Priemonės turi būti sertifikuotos tarptautiniu ar nacionaliniu eko ženklu (sertifikuotos produkcijos ekologinis pėdsakas lyginant su nesertifikuotais produktais yra mažesnis).</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojamos priemonės sertifikuotos ekologiniu ženklu.</p>
5.8 (r)	<p><i>Kasdieniniam valymui turi būti naudojamos koncentruotos cheminės valymo priemonės ir dozavimo sistema.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant sumažinti ekologinį pėdsaką, turi būti naudojami ir vietoje skiedžiami koncentruoti kasdienio naudojimo cheminiai valymo produktai, siekiant sumažinti plastiko atliekų kiekį ir neigiamą transportavimo poveikį aplinkai.</p> <p>Įstaigoje turi būti automatinė dozavimo (skiedimo) sistema, užtikrinanti, kad būtų naudojamas tinkamas valymo priemonių kiekis. Rekomenduotina, kad kasdienio valymo produktai būtų uždaro ciklo sistemose, siekiant išvengta tiesioginio sąlyčio su cheminėmis medžiagomis ir išsiliejimo.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, patvirtinančius, jog kasdieniam naudojimui perkamos koncentruotos cheminės valymo priemonės; patikrinama ar įrengta automatinė dozavimo sistema.</p>
5.9 (r)	<p><i>Valymui turi būti naudojamos mikropluoš-</i></p>	<p>Mikropluošto šluosčių naudojimas valymui mažina vandens ir chemijos priemonių sąnaudas, o tai</p>

	<p><i>to šluostės, pagamintos iš natūralaus pluošto.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>padeda mažinti ir išlaidas. Šluostės turi būti pagamintos iš natūralaus pluošto (ne sintetinių audinių, iš kurių mikro plastiko dalelės patenka į vandenį).</p> <p>Audito metu vizualiai patikrinama ar valymui naudojamos mikropluošto šluostės pagamintos iš natūralaus pluošto.</p>
5.10 (r)	<p><i>Turi būti valoma ir dezinfekuojama nenaudojant cheminių medžiagų.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką ir cheminių produktų naudojimą, įstaigoje turi būti valoma ir dezinfekuojama nenaudojant cheminių medžiagų.</p> <p>Valymas ir dezinfekavimas be cheminių medžiagų gali apimti dejonizuoto vandens naudojimą, elektrolizuoto vandens valymą, aukšto slėgio vandens valymą ir kt.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, viešose patalpose, kambariuose ir konferencijų zonose paviršiams valyti ir dezinfekuoti nenaudojamos cheminės medžiagos; virtuvėms šis kriterijus netaikomas. Jei valdžios institucijos nustato griežtesnius arba šiam kriterijui prieštaraujančius higienos reikalavimus, įstaiga turi laikytis nacionalinių reikalavimų ir šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją kaip atliekamas valymas ir dezinfekcija be cheminių medžiagų viešosiose erdvėse, svečių kambariuose ir konferencijų zonose.</p>
5.11 (r)	<p><i>Plaunant ir valant turi būti nenaudojami purškiami aromatus ir kitokie kvapai.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, naudojant mažiau cheminių priemonių ir mažinant alerginių reakcijų riziką, įstaigoje turėtų būti nenaudojami purškiami aromatai ir kitokie kvapai valymo produktuose. Šis reikalavimas taikomas tiek įstaigos personalui, atsakingam už valymą ir plovimą, tiek ir atitinkamai įmonei (jei samdoma).</p> <p>Audito metu patikrinama ar naudojami valymo ir plovimo produktai neturi sudėtyje aromatų ir parfumerijos, arba įstaiga pateikia plovimo ir valymo priemonių tiekėjų dokumentus, jog naudojami skalbimo ir valymo produktai neturi sudėtyje parfumerijos.</p>
5.12 (r)	<p><i>Įstaiga turi pasiūlyti svečiams atsisakyti</i></p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką ir taupyti vandenį, energiją bei mažinti valymo produktų naudo-</p>

	<p><i>kambarių tvarkymo (valymo).</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>jimą, įstaiga turi pasiūlyti svečiams galimybę atsisakyti kambarių tvarkymo (valymo).</p> <p>Gali būti siūloma registracijos metu; naudojamos informacinės skrajutės kabinamos ant durų rankenų, ant lovos pastatomi ženklai. Norint paskatinti svečius dalyvauti, galėtų būti sukurta ir naudojama atitinkama atlygio sistema.</p> <p>Jei nacionalinės valdžios institucijos nustato griežtesnius arba šiam kriterijui prieštaraujančius higienos reikalavimus, įstaiga turi laikytis nacionalinių reikalavimų ir šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu patikrinama kokiomis priemonėmis svečiai informuojami apie galimybes atsisakyti kambarių tvarkymo.</p>
<p>6. ATLIEKOS</p>		
6.1 (p)	<p>Įstaigoje turi būti rūšiuojamos atliekos pagal galiojančius teisės aktus (bet ne mažiau nei trijų rūšių atliekos).</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant skatinti atliekų perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą, atliekos turi būti rūšiuojamos pagal galiojančius teisės aktus, bet ne mažiau kaip trijų rūšių atliekos.</p> <p>Rūšiuojamos atliekos: popierius (kartonas), metalas, skardinės, stiklas, plastikas, depozito buteliai, organinės atliekos, aliejai ir t.t. Bendrosios atliekos nelaikomos atskira kategorija.</p> <p>Be atliekų rūšiavimo, turi būti siekiama mažinti atliekų kiekius, pvz., sudarant sutartis su tiekėjais dėl pakuočių surinkimo (6.14 kriterijus), įsigyjant atliekų presavimo įrenginius ir pan.</p> <p>Itin svarbu, kad įstaigoje būtų rūšiuojama kuo daugiau skirtingų atliekų rūšių. Išrūšiuotos atliekos turi būti laikomos saugiai, laikantis šalies teisės aktų. Rūšiavimo konteineriai (talpos) turi būti lengvai prieinami darbuotojams. Virtuvėje taip pat turėtų būti rūšiuojamos atliekos.</p> <p>Audito metu patikrinama įstaigos atliekų rūšiavimo sistema.</p>
6.2 (p)	<p>Atliekų tvarkymo įmonės (valstybinės, privačios) arba pačios įstaigos atliekų</p>	<p>Svarbu, kad įstaiga užtikrintų, kad išrūšiuotos atliekos būtų išvežamos atskirai. Turi būti sudarytos sutartys su licencijuotomis atliekų tvarkymo įmonėmis dėl rūšiuojamų atliekų išvežimo.</p>

	<p>tvarkymo padalinys turi atskirai išvežti jau išrūšiuotas atliekas.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigoje taip pat gali būti įrengtos spec. talpos kompostuoti žaliosioms atliekoms. Gali būti naudojami atliekų presavimo įrenginiai, siekiant mažinti susidarančius atliekų kiekius.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia sutartis su atliekų tvarkymo įmonėmis dėl išrūšiuotų atliekų tvarkymo (išvežimo), patikrinama įstaigos atliekų rūšiavimo sistema.</p>
6.3 (p)	<p>Įstaigos darbuotojams turi būti pateikiama aiški ir lengvai suprantama informacija, kaip tinkamai rūšiuoti ir tvarkyti atliekas.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Atliekų rūšiavimo vietose turi būti pateiktos aiškios instrukcijos (ženklai) darbuotojams kaip teisingai rūšiuoti atliekas. Itin rekomenduotina rūšiavimo konteinerius (šiukšliadėžes) žymėti naudojant piktogramas ar paveikslėlius.</p> <p>Audito metu patikrinama ar atliekų rūšiavimo vietose pateikiama informacija kaip tinkamai rūšiuoti atliekas yra lengvai suprantama. Taip pat patikrinama ar laikomasi rūšiavimo taisyklių (atliekos rūšiuojamos tinkamai).</p>
6.4 (p)	<p>Naujai įsigytų siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje negali būti ozoną ardančių medžiagų. Visi įrengimai privalo būti eksploatuojami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo (šaldymo) medžiagų naudojimo ir utilizavimo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Energiją vartojantys siurbLIAI ir šaldymo įrenginiai, kuriuos įstaiga įsigijo per pastaruosius 12 mėnesių, turi būti be CFC (chlorfluorangliavandenilių, dar vadinamų freonais) arba HCFC (hidrochlorfluorangliavandenilių) junginių (šie junginiai ardo ozono sluoksnį ir turi didelį poveikį visuotiniam atšilimui). Informacija ar gaminiuose yra CFC arba HCFC pateikiama produktų specifikacijose.</p> <p>Eilėje šalių draudžiama įranga, kurios sudėtyje yra CFC ir HCFC, todėl neįmanoma įsigyti šių junginių turinčių siurblių ir šaldymo įrenginių. Jei teisės aktais draudžiama naudoti gaminius, kurių sudėtyje yra CFC ir HCFC, įstaiga turi jų laikytis. Taip pat nerekomenduotina naudoti įrangos su hidrofluorangliavandeniliais.</p> <p>Audito metu, įstaiga pateikia informaciją, jog įsigytos įrangos sudėtyje nėra ozono sluoksnį ardančių medžiagų.</p>
6.5 (p)	<p>Vienkartiniai indai, stalo įrankiai turi būti nenaudojami.</p>	<p>Siekiant mažinti išteklių naudojimą ir susidarančių atliekų kiekį, įstaigoje turi būti nenaudojami vienkartiniai indai: puodeliai, lėkštės, stalo įrankiai, šiaudeliai, pagaliukai kavai maišyti ir t.t.</p>

	HH, CHP, SA	<p>Jei įstaigoje reikia naudoti vienkartinius indus, primygtinai rekomenduotina naudoti biologiškai skaidžius indus iš popieriaus (be plastiko dangos), kartono, medienos, kukurūzų krakmolo ar kitos augalinės kilmės medžiagos, kurioje yra biologiškai skaidžių komponentų.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia savo nuostatus dėl vienkartinių indų naudojimo; patikrinama ar to laikomasi.</p>
6.6 (p)	<p>Susidarančios pavojingos atliekos turi būti laikomos saugiai.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Pavojingos cheminės medžiagos, kitos atliekos neatsižvelgiant į tai, ar jos yra kietos ar skystos formos, turi būti atskirtos ir saugiai laikomos atskirose tinkamose talpyklose, siekiant išvengti bet kokių nuotėkių ar aplinkos taršos. Atskirtos pavojingos cheminės medžiagos laikomos saugiai, laikantis šalyje galiojančių teisės aktų bei medžiagų saugos duomenų lapuose pateiktų rekomendacijų. Itin rekomenduotina pavojingas chemines medžiagas laikyti atskiroje rakinamoje patalpoje.</p> <p>Be saugaus pavojingų medžiagų laikymo atskiruose konteineriuose, atitinkamas dėmesys turi būti skiriamas saugiam pavojingų cheminių medžiagų tvarkymui, vengiant galimo išsiliejimo ar pvz. skysčių susimaišymo. Pavojingų cheminių medžiagų laikymo patalpa turi būti tinkamai vėdinama siekiant vengti pavojaus darbuotojų sveikatai ir saugumui.</p> <p>Turi būti atskirai laikomos tokios pavojingos atliekos kaip pesticidai, dažai, baterijos, elektros lemputės, valymo priemonės, dezinfekcinės priemonės ir pan. Rekomenduotina siekti mažinti susidarančius pavojingų atliekų kiekius, taip pat esant galimybėms rinktis mažiau kenksmingus aplinkai produktus.</p> <p>Audito metu patikrinama kaip laikomos susidarančios pavojingos atliekos; ar saugiai laikomos atskiroje patalpoje, nėra vizualaus pavojingų medžiagų nuotėkių.</p>
6.7 (p)	<p>Susidarančios pavojingos atliekos turi būti saugiai pristatomos į atitinkamas pavojingų atliekų surinkimo vietas (aikšteles).</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigai užtikrinant saugų pavojingų atliekų atskyrimą ir laikymą, svarbu užtikrinti ir saugų atliekų transportavimą į pavojingų atliekų surinkimo aikšteles.</p> <p>Pavojingas atliekas gali išvežti tiek savivaldybių, tiek ir privatūs atliekų vežėjai. Įstaiga gali ir pati pristatyti atliekas į artimiausias atliekų surinkimo vietas, jei tai įmanoma atlikti saugiai ir laikantis nustatytų teisės aktų</p>

		<p>Įstaiga gali bendradarbiauti su kitomis apgyvendinimo įstaigomis, siekiant kartu išvežti pavojingas atliekas, jei atliekos bus vežamos saugiai ir tai nesudarys kliūčių tolesniam tinkamam atliekų tvarkymui.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją kaip užtikrinama, jog pavojingos atliekos saugiai pristatomos į atliekų surinkimo aikšteles.</p>
6.8 (p)	<p>Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė higienos atliekoms. Rekomenduotina, kad būtų pateikta informacija, jog higienos atliekos turi būti išmetamos į šiukšlių dėžę.</p> <p>Audito metu patikrinama ar vonios kambariuose yra šiukšliadėžės.</p>
6.9 (p)	<p>Ne daugiau kaip penki maisto (gėrimų) produktai gali būti pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką mažinant atliekų kiekį, o taip pat ir kaštus, įstaigos restorane, darbuotojų valgykloje, baruose ir kitose maisto pateikimo vietose gali būti ne daugiau kaip penki maisto, gėrimų produktai, supakuoti individualiomis porcijomis vienkartinio naudojimo pakuotėse.</p> <p>Kriterijus apima tokius maisto produktus kaip grietinėlė, sviestas, uogienė, medus, cukrus, sūriai, jogurtas, druska, pipirai ir pan.</p> <p>Jei įmanoma, rekomenduotina atsisakyti visų maisto produktų vienkartinio naudojimo pakuotėse (nebent teisės aktais reikalaujama kitaip). Alternatyviai įstaiga gali pateikti individualias porcijas daugkartinio naudojimo induose, pvz. mažose stiklinėse.</p> <p>Jei maistas tiekiamas vienkartinėse pakuotėse, turi būti užtikrinta, jog pakuotės bus perdirbamos.</p> <p>Nors šis kriterijus taikomas restoranams, barams, darbuotojų valgykloms; rekomenduojama kriterijų taikyti ir svečių kambariams. Jei nacionalinės institucijos nustato griežtesnius arba šiam kriterijui prieštaraujančius higienos reikalavimus, įstaiga turi laikytis nustatytų reikalavimų ir šis kriterijus netaikomas.</p>

		Audito metu patikrinamai ar ne daugiau 5 produktų pateikiama vienkartinėse pakuotėse.
6.10 (p/r)	Įstaiga turi registruoti bendrą atliekų kieki. HH, CHP (p) SA (r)	Siekiant mažinti atliekų kiekius, svarbu žinoti tikslus jų kiekius; kiekvieną mėnesį turi būti registruojamas atliekų kiekis. Rekomenduotina fiksuoti tikslus išrūšiuotų atliekų kiekius. Taip pat informaciją apie atliekų kiekius gali pateikti atliekas surenkanti įmonė. Audito metu įstaiga pateikia fiksuojamus mėnesinius atliekų kiekius; rekomenduotina pateikti skirtingų rūšių atliekų kiekius.
6.11 (r/p)	<i>Kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, dušo žele) turi būti pateikiamos dispenseriuose.</i> HH, SA (r) CHP (p)	Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, įstaiga turi nenaudoti kūno priežiūros priemonių vienkartinėse pakuotėse. Tai taikoma svečių vonios kambariams, bendro naudojimo tualetuose ir darbuotojams skirtuose dušuose (tualetuose). Jei dozatoriai užpildomi, jei turi būti reguliariai tinkamai išvalomi. Jei nacionalinės institucijų priimti higienos reikalavimai prieštarauja šiam kriterijui, įstaiga turi laikytis nacionalinių reikalavimų; kriterijus netaikomas. Audito metu patikrinama ar kūno priežiūros priemonė pateikiamos dispenseriuose.
6.12 (r)	<i>Kelioninio dydžio kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, dušo žele) pakuotės turi būti perdirbamos, pagamintos iš perdirbto plastiko, pažymėtos ekologiniu ženklu arba biologiškai skaidžios.</i> HH, CHP, SA	Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, įstaiga turi naudoti naudoja tik tokias individualiai supakuotas kelioninio dydžio kūno priežiūros priemones, kurių pakuotės yra perdirbamos, pagamintas iš perdirbto plastiko, turi ekologinis ženklą arba yra biologiškai skaidžios. Jei įmanoma, produktų likučiai galėtų būti sunaudoti personalo patalpose. Jei leidžiama, produktų likučius taip pat galima atiduoti labdarai. Jei naudojamų produktų pakuotės šalyje yra perdirbamos, jos turi būti rūšiuojamos. Be to, rekomenduotina svečius skatinti tuščias pakuotes palikti šalia šiukšliadėžės, kad kambarių tarnybos darbuotojams būtų lengviau atliekas išrūšiuoti.

		Audito metu patikrinama kokios priemonė naudojamos, kaip pakuotės tvarkomos.
6.13 (r)	<i>Kūno priežiūros priemonės, kosmetikos rinkiniai ir kiti vienkartinio naudojimo reikmenys turi būti pateikiami tik svečiams prašant.</i> HH, CHP, SA	Siekiant mažinti atliekų kiekį, svečių kambariuose neturi būti pateikiami kosmetiniai rinkiniai ar kitos vienkartinio naudojimo priemonės, kaip muilas, šampūnas, dušo želė, šlepetės, batų lakas, dušo kepuraitės, šepečiai, nagų dildės ir kt. Šios priemonės turi būti teikiamos tik svečiams paprašius registratūroje. Audito (vizualinės apžiūros) metu patikrinama, ar svečių kambariuose nėra tualetų reikmenų, kosmetinių komplektų ir kitų vienkartinio naudojimo priemonių.
6.14 (r)	<i>Ne mažiau kaip penkių rūšių produktai turi būti pristatomi daugkartinio naudojimo pakuotėje, kuri gražinama tiekėjams.</i> HH, CHP,	Įstaigoje susidarančių atliekų kiekis gali būti dar labiau sumažintas sudarant sutartis su tiekėjais dėl perdirbamų pakuočių surinkimo (plastiko pakuotė, plastikinės dėžės, kartono pakuotė ir kt.). Kad įstaiga atitiktų šį kriterijų, turi būti pristatomi mažiausiai penkių rūšių produktai daugkartinėje pakuotėje, pakartotinai gražinamoje tiekėjams. Jei įstaigoje apskritai gaunami mažiau nei penkių rūšių produktai, ir visi pristatomi daugkartinio naudojimo pakuotėse, laikoma jog įstaiga atitinka šį kriterijų. Audito metu įstaiga pateikia sutartis su tiekėjais dėl pakartotinio surinkimo ir panaudojimo ne mažiau kaip penkių rūšių gaminiams.
6.15 (r)	<i>Turi būti parengtas atliekų tvarkymo planas, siekiant mažinti susidarančių atliekų kiekius ir (arba) pakartotinai panaudoti atliekas.</i> HH, CHP, SA	Turimi atliekų kiekių registravimo duomenys panaudojami rengiant atliekų tvarkymo planą kaip sumažinti, perdirbti ir (arba) pakartotinai panaudoti skirtingų rūšių atliekas. Audito metu pateikiama skirtingų rūšių atliekų kiekio apžvalga; taip pat ir planas apimantis atliekų kiekio mažinimą, perdirbimą ir (arba) pakartotinį panaudojimą.
6.16 (r)	<i>Svečiams ir darbuotojams turi būti sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas.</i>	Siekiant skatinti ekologinį svečių ir darbuotojų sąmoningumą, įstaiga turi sudaryti galimybes svečiams rūšiuoti atliekas. Išrūšiuotos atliekos turi būti tinkamai renkamos ir išmetamos į atitinkamus

	<p>HH, CHP, SA</p>	<p>įstaigos rūšiavimo konteinerius.</p> <p>Rūšiavimui skirtos šiukšliadėžės gali būti pastatytos kambariuose ar viešose erdvėse (koridoriuose, konferencijų salėse, registratūroje, restorane, bare, automobilių stovėjimo aikštelėse), darbuotojų patalpose (administracinėse patalpose, valgykloje, persirengimo kambariuose). Šiukšliadėžės neturėtų būti statomos šalia avarinių išėjimų.</p> <p>Gali būti įrengtos tiek ir atskiros šiukšliadėžės, tiek ir viena šiukšliadėžė, turinti keletą sekcijų skirtingoms atliekoms. Svarbu pateikti aiškius informacinius ženklus (rekomenduotina naudoti piktogramas ar iliustracijas), nurodant kokioms atliekų kategorijoms skirtos šiukšliadėžės. Taip pat svečiams gali būti pateikiama informacija kaip kambariuose tinkamai palikti susidariusias atliekas, pvz. gali būti prašoma svečių butelius ir skardines palikti šalia šiukšliadėžės, popieriaus atliekas palikti ant stalo kambaryje ir pan.</p> <p>Informacija svečiams apie atliekų rūšiavimo galimybes turi būti įtraukta į įstaigos pateikiamą aplinkosauginę informaciją (kambarių informaciniuose žurnaluose, TV ekranuose ar viešose erdvėse; informacija gali būti pateikiama konferencijų centruose ir pan.).</p> <p>Audito metu patikrinama atliekų rūšiavimo sistema svečiams ir darbuotojams.</p>
<p>6.17 (r)</p>	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. svečiams pateikiamų kūno priežiūros priemonių (muilas, šampūnas, dušo žele) turi būti sertifikuotos aplinkosauginiu ženklu.</i></p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, ne mažiau kaip 75 proc. svečiams pateikiamų kūno priežiūros priemonių (muilas, šampūnas, dušo žele) turi būti sertifikuoti nacionaliniu ar tarptautiniu lygiu pripažįstamu ekologiniu ženklu.</p> <p>Šis kriterijus taikomas tiek svečių vonios kambariuose, tiek personalui skirtose patalpose, tiek ir bendro naudojimo tualetuose.</p> <p>Audito metu įstaiga pristato priemonių pirkimo politiką, patikrinama ar naudojami ekologiniu ženklu sertifikuotos kūno priežiūros priemonės.</p>
<p>6.18 (r)</p>	<p><i>Bent penki įsigyti produktai neturi būti supakuoti plastiko pakuotėje apskritai arba</i></p>	<p>Siekiant mažinti atliekų kiekį, įstaiga turi įsigyti produktus, kurie nėra supakuoti į plastiką. Jei gaminyje supakuotas plastiko pakuotėje, sudėtyje turi būti ne mažiau kaip 50 proc. perdirbto</p>

	<p><i>turi būti supakuoti plastiko pakuotėje, kurio sudėtyje yra ne mažiau kaip 50 proc. perdirbto plastiko.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>plastiko. Produktų pakuotės turi būti rūšiuojamos. Siekiant atitikti šį kriterijų, mažiausiai penki produktai (pvz., valymo priemonės, tualetų reikmenys, maisto produktų pakuotė ir kt.) turi būti nepakuoti plastiko pakuotėje arba supakuoti plastiko pakuotėje, kurio sudėtyje yra ne mažiau kaip 50 proc. perdirbto plastiko.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, kad bent penki produktai nėra supakuoti į plastiką arba supakuoti plastiko pakuotėje, kurio sudėtyje yra ne mažiau kaip 50 proc. perdirbto plastiko.</p>
6.19 (r)	<p><i>Organinės atliekos turi būti kompostuojamos arba panaudojamos.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant panaudoti organines atliekas, organinės atliekos turi būti kompostuojamos. Organinės atliekos taip pat gali būti panaudojamos kaip biodujos arba kaip maistas gyvūnams. Svarbu, kad kompostavimas nesukeltų jokio neigiamo poveikio svečiams, darbuotojams ir vietos bendruomenei.</p> <p>Audito metu patikrinama kaip tvarkomos organinės atliekos.</p>
<p>7. ENERGIJA</p>		
7.1 (p)	<p>Bendras energijos suvartojimas turi būti registruojamas bent kartą per mėnesį.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, suvartojama energija turi būti registruojama ne rečiau kaip kartą per mėnesį. Jei įmanoma, rekomenduotina fiksuoti ir energijos suvartojimo šaltinius.</p> <p>Suvartojamos energijos kiekį rekomenduotina registruoti dažniau nei kartą per mėnesį, siekiant gauti detalesnę informaciją apie bendrą energijos suvartojimą. Esant energijos suvartojimo pokyčiams turi būti imtasi atitinkamų koreguojamųjų veiksmų.</p> <p>Audito metu pateikiamas kas mėnesį registruotas suvartojamos energijos kiekis, taip pat informacija apie taikomas priemones, esant ženkliems energijos suvartojimo pokyčiams.</p>
7.2 (p)	<p>Šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos turi būti reguliuojamos.</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, įrengtos šildymo, vėdinimo ir oro vėdinimo sistemos turi būti atitinkamai reguliuojamos.</p>

	HH, CHP, SA	<p>Gali būti įdiegta centralizuota automatinė arba rankinė kompiuterizuota sistema (pastato valdymo sistema). Taip pat sistemos gali būti reguliuojamos rankiniu būdu, vadovaujantis darbuotojų pareigybių aprašuose numatytais taisyklėmis.</p> <p>Kontrolės sistema taikoma atsižvelgiant į sezoniškumo pokyčius ir skirtingų pastato zonų (svečių kambariai, konferencijų salės, restoranai, kitos viešosios vietos ir kt.). naudojimą (nenaudojimą).</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie įdiegtą pastato valdymo sistemą ir (arba) standartines procedūras, kuriomis užtikrinamas šildymo ir oro vėdinimų sistemų reguliavimas.</p>
7.3 (p)	<p>Mažiausiai 75 proc. įstaigoje naudojamų elektros lemputių turi būti efektyviai elektros energiją naudojančios lemputės, o mažiausiai 50 proc. lemputių turi būti LED lempos.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Elektros lemputės suvartoja žymią elektros energijos dalį, todėl įstaiga siekdama mažinti poveikį aplinkai, turi užtikrinti, kad mažiausiai 75 proc. visų elektros lemputių yra energiją taupančios lemputės, atitinkančios vieną iš dviejų energijos efektyvumo klasifikavimo sistemų (ES ženklinimo sistema arba EnergyStar).</p> <p>Šis reikalavimas galioja svečių kambariuose, viešose vietose (koridoriai, restoranai, konferencijų salės ir pan.), personalui skirtose patalpose.</p> <p>Šviesos diodų lemputės (LED) yra labiausiai energiją taupančios lemputės ir turėtų būti pasirenkamos pirmiausia, tačiau taip pat galima naudoti ir kitas energiją taupančias lemputes (kompaktiškas fluorescencines lempas CFL). Ne mažiau kaip 50 proc. visų lemputių turi būti LED lemputės.</p> <p>Energiją taupančios lemputės daugeliu atvejų yra brangesnės nei netaupančios lemputės, tačiau be energijos efektyvumo, eksploataavimo laikas kur kas ilgesnis.</p> <p>Audito metu pasirinktuose kambariuose, viešose patalpose, darbuotojų patalpose patikrinama ar naudojamos energiją taupančios lemputės.</p>
7.4 (p)	<p>Riebalų filtrai turi būti valomi bent vieną kartą per metus.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Jei riebalų filtrai nėra reguliariai valomi, suvartojamos energijos kiekiai didėja. Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai riebalų filtrai turi būti valomi bent vieną kartą per metus (rekomenduotina dažniau).</p>

		Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie standartines riebalų filtrų valymo procedūras, taip pat informaciją apie paskutinę riebalų filtro valymo datą.
7.5 (p)	Šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos turi būti tikrinamos bent vieną kartą per metus ir, jei reikia, taisomos, siekiant visuomet racionaliai naudoti energiją. HH, CHP, SA	Siekiant mažinti neigiamą poveikį bei kaštus, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos turi būti reguliariai (bent kartą per metus) tikrinamos. Rekomenduotina sistemų patikrai samdyti įmonę, tačiau patikrinimus taip pat gali atlikti ir įstaigos inžinierius. Patikra turi apimti ir sistemų filtrus. Esant poreikiui taisyti sistemas, rekomenduotina tai atlikti nedelsiant. Jei to padaryti neįmanoma, sistemos turi būti sutaisytos per 1 - 2 mėn. laikotarpį. Patikrinimo metu įstaiga pateikia informaciją apie taikomą šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos priežiūrą, o taip pat ir informaciją apie paskutinės patikros datą (per paskutinius 12 mėnesių), atliktus remonto darbus.
7.6 (p)	Šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės turi būti su nepažeistais durų sandarikliais. HH, CHP, SA	Šaldytuvų, kamerų, viryklių, orkaitių energijos suvartojimas didėja, jei įranga yra be tinkamų sandariklių. Sandarikliai gali būti, pvz. guminės tarpinės aplink prietaiso dureles. Ilgainiui sandarikliai dėvisi, todėl būtina įrangą tikrinti bent kartą per metus (rekomenduotina dažniau). Esant susidėvėjusiems (pažeistiems) sandarikliams, įstaiga turi juos keisti (taisyti). Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie atliekamas sandariklių patikras, informaciją apie paskutinio patikrinimo datą (per paskutinius 12 mėnesių); o taip pat ir apie atliktus sandariklių keitimo (remonto) darbus.
7.7 (p)	Šaldymo įranga turi būti reguliariai atitirpinama. HH, CHP	Siekiant mažinti energijos sąnaudas ir išlaidas, virtuvėje esanti šaldymo įranga (prietaisai) turi būti reguliariai atitirpinama. Primygtinai rekomenduotina prietaisus atitirpinti bent kartą per metus, bet rekomenduotina dažniau. Jei šaldymo įranga turi automatinio atitirpinimo funkciją, laikoma, jog atitinka šį kriterijų. Audito metu įstaiga pateikia savo standartinę šaldymo įrenginių atitirpinimo tvarką, patikrinimas ledo kiekis šaldymo įrenginiuose.

7.8 (p)	<p>Naujai įsigytų mini barų galingumas turi būti ne didesnis kaip 1 kWh/parą.</p> <p>HH</p>	<p>Mini barai svečių kambariuose naudoja energiją, todėl norint sumažinti poveikį aplinkai, rekomenduotina apskritai atsisakyti mini barų naudojimo kambariuose. Jei svečių kambariuose naudojami mini barai, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytų mini barų maksimalus energijos suvartojimas turi būti ne didesnis kaip 1 kWh per parą. Paprastai techninėse specifikacijose (instrukcijose) pateikiama informacija apie energijos suvartojimą.</p> <p>Šis kriterijus netaikomas svečių apartamentams, kuriuose naudojami įprastiniai šaldytuvai. Naudojami šaldytuvai taip pat turėtų būti kiek įmanoma didesnio energetinio efektyvumo.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia technines specifikacijas apie per pastaruosius 12 mėn. įsigytų mini barų energetinį efektyvumą.</p>
7.9 (p)	<p>Turi būti parengtos rašytinės nuostatos darbuotojams dėl elektros prietaisų naudojimo (atsižvelgiant į laiko grafiką) neapgyvendintuose kambariuose ir konferencijų salėse.</p> <p>HH, CHP</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, įstaiga turi turėti politiką dėl energijos ir šildymo neapgyvendintuose svečių kambariuose. Galimi keli aspektai:</p> <p>a) politika dėl energijos ir šildymo (vėdinimo) naudojimo svečių kambariuose ir konferencijų salėse, kurie nenaudojami 1-2 naktis / dienas;</p> <p>b) politika dėl energijos ir šildymo (vėdinimo) naudojimo svečių kambariuose ir konferencijų salėse esant nedideliam užimtumui sezoniniu metu.</p> <p>Standartinės procedūros apima planą kaip sumažinti energijos ir šildymo išlaidas, jei svečių kambariai ar konferencijų salės nenaudojami trumpuoju laikotarpiu; pvz. išjungtas televizoriaus budėjimo režimas</p> <p>Kai užimtumas mažesnis nei 75 proc., įstaiga turi suformuoti rašytinę politiką dėl papildomų energijos taupymo priemonių. Politika turi apimti visus elektros prietaisus svečių kambariuose. Rašytinė politika gali apimti taisykles, kai įstaigos pastato dalis (atskiri aukštai ar korpusai) visiškai uždromi mažo užimtumo laikotarpiu.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie standartinės energijos taupymo procedūras trumpuoju laikotarpiu, o taip pat ir savo rašytinę politiką esant mažesniai nei 75 proc. užimtumui.</p>

7.10 (p)	<p>Turi būti nustatyta standartinė temperatūra kambarių šildymui ir vėsinimui.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir išlaidas, turi būti nustatyta standartinė kambario vėdinimo ir šildymo temperatūra.</p> <p>Standartinė temperatūra gali būti nustatoma rankiniu būdu kiekviename kambaryje; gali būti nustatoma ir automatiškai visam pastatui. Bet kokių atveju, kambariuose svečiams vis tiek bus įmanoma pakeisti temperatūrą rankiniu būdu arba susisiekus su registratūros darbuotojais.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją kaip nustatoma standartinė temperatūra kambariuose; pasirinktuose kambariuose vizualiai patikrinama kokia temperatūra nustatyta.</p>
7.11 (p)	<p>Kambariuose naujai įsigyti elektros energiją naudojančios prietaisai turi būti efektyviai energiją naudojančios prietaisai.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti energijos suvartojimą, taip pat ir kaštus, įstaiga turi užtikrinti, kad per pastaruosius 12 mėnesių svečių kambariams įsigyti prietaisai yra efektyvaus energijos suvartojimo.</p> <p>Įsigyti prietaisai turi būti pažymėti ekologinį ženklą arba turėti energijos vartojimo efektyvumo sistemos žymėjimą, pvz. vieną iš dviejų efektyviausių klasių pagal ES energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo sistemą arba EnergyStar žymėjimą.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti prietaisų specifikacijas, kad įsigyti prietaisai yra efektyvaus energijos suvartojimo.</p>
7.12 (p)	<p>Apšvietimas lauke turi būti sumažinamas ir (arba) turi būti įrengta automatinė lauko apšvietimo išjungimo sistema.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti poveikį aplinkai ir išlaidas, įstaigoje turi būti taikomos lauko apšvietimo taupymo priemonės. Be to, kad lauko apšvietimas turi būti išjungtas dienos metu (natūralios šviesos valandomis), taikytini ir kiti apšvietimo mažinimo būdai, pvz. apšvietimas automatiškai išsijungia tam tikrose vietose nakties metu, gali būti įrengiami judesio detektoriai. Atsižvelgiant į poreikius gali būti taikomos skirtingos apšvietimo sistemos. Įstaiga visuomet turi atitikti vietinius / nacionalinius reikalavimus dėl apšvietimo.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie naudojamą lauko apšvietimo sistemas; patikrinama ar įrengti judesio detektoriai ar laikmačiai.</p>

7.13 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 50 proc. įstaigoje naudojamos ar perkamos elektros energijos turi būti pagaminta iš atsinaujinančių išteklių, ir (arba) turi būti ekologiniu ženklu sertifikuota energija.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama paskatinti rinktis kiek įmanoma aplinkai draugiškesnę elektros energiją; energiją pagamintą iš atsinaujinančių išteklių (saulės energija, vėjo energija, geoterminė energija, biomasė).</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, ne mažiau kaip 50 proc. elektros energijos turi būti sertifikuota energija arba pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių; rekomenduotina, jog visa naudojama energija būtų sertifikuota arba pagaminta iš atsinaujinančių išteklių.</p> <p>Jei įmanoma, įstaiga taip pat turėtų apsvarstyti galimybes įsigyti ekologiniu ženklu pažymėtą elektros energiją. Tai reiškia, kad elektra yra ne tik pagaminta iš atsinaujinančių išteklių, bet taip pat buvo taikytos ir trečiosios šalies patikrinimo procedūros bei atitinka papildomus tvarumo kriterijus,</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, jog ne mažiau kaip 50 proc. naudojamos elektros energijos yra sertifikuota energija ir (arba) energija pagaminta iš atsinaujinančių šaltinių.</p>
7.14 (r)	<p><i>Įstaigoje visa naudojama ar perkama elektros energija turi būti pagaminta iš atsinaujinančių išteklių ir (arba) ekologiniu ženklu sertifikuota energija.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama paskatinti rinktis kiek įmanoma aplinkai draugiškesnę elektros energiją; energiją pagamintą iš atsinaujinančių išteklių (saulės energija, vėjo energija, geoterminė energija, biomasė). Siekiant atitikti šį kriterijų, visa (100 proc.) elektros energija turi būti sertifikuota arba pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių.</p> <p>Jei įmanoma, įstaiga taip pat turėtų apsvarstyti galimybę įsigyti ekologiniu ženklu pažymėtą elektros energiją. Tai reiškia, kad elektra yra ne tik pagaminta iš atsinaujinančių išteklių, bet taip pat buvo taikytos ir trečiosios šalies patikrinimo procedūros bei atitinka papildomus tvarumo kriterijus,</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia dokumentus, jog visa (100) proc. naudojama elektros energija yra sertifikuota energija ir (arba) energija pagaminta iš atsinaujinančių šaltinių.</p>
7.15 (r)	<p><i>Įstaiga turi nenaudoti iškastinio kuro šildymui / vėsinimui.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką ir įstaigos emisijas, turi būti nenaudojamas iškastinis kuras (nafta, dujos, anglis) įstaigos šildymui / vėsinimui. Nuostata taip pat taikoma karšto vandens gamybai ir maisto ruošimui.</p> <p>Iškastinio kuro ir branduolinės energetikos alternatyvos gali būti: šilumos siurblių, kuriems naudo-</p>

		<p>jama elektra pagaminta iš atsinaujinančių šaltinių, naudojimas; prisijungimas prie centralizuoto šildymo ar vėsinimo tinklų sistemų (energija iš atsinaujinančių šaltinių); boilerių, kuriems naudojama saulės, vėjo ar geoterminė energija ir t.t.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentaciją, jog šildymui/vėsinimui naudojamos tik iškastinio kuro alternatyvos.</p>
7.16 (r)	<p><i>Mažiausiai 75 proc. svečių kambarių turi būti nenaudojami mini barai.</i></p> <p>HH</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, rekomenduojama apskritai nenaudoti mini barų svečių kambariuose; svečiams užkandžius ir gėrimus pasiūlant įsigyti iš centralizuotų pardavimo automatų, registratūroje ar restorane (kavinėje).</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, mažiausiai 75 proc. svečių kambarių turi būti be mini barų.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti raštišką patvirtinimą, kad ne mažiau kaip 75 proc. svečių kambarių neturi mini barų, dalyje kambarių patikrinama ar naudojami mini barai.</p>
7.17 (r)	<p><i>Mažiausiai 75 proc. visų langų yra didesnio energetinio efektyvumo nei reglamentuojama nacionaliniais teisės aktais.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Langai ženkliai gali įtakoti suvartojamos energijos kiekį. Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaigos esančios šalto klimato zonoje turi naudoti atitinkamo šilumos izoliacijos lygio langus (pvz. trigubo sluoksnio langus), o įstaigos karšto klimato zonose turi taikyti kitas energijos taupymo priemones (pvz. saulės spindulius atspindinčias medžiagas ant langų, žaliuzes ar pan.). Taip pat gali būti ribojamos galimybės atidaryti langus.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, ne mažiau kaip 75 proc. įstaigoje sumontuotų langų turi būti didesnio energetinio efektyvumo nei numatyta nacionaliniuose teisės aktuose.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentaciją, ne mažiau kaip 75 proc. įstaigoje sumontuotų langų yra didesnio energetinio efektyvumo nei numatyta nacionaliniuose teisės aktuose.</p>
7.18 (r)	<p><i>Naujai įsigyti elektros prietaisai įstaigoje turi būti efektyviai el. energiją vartojantys prietaisai.</i></p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką ir išlaidas, visi per pastaruosius 12 mėnesių įsigyti elektros prietaisai turi būti sertifikuoti ekologiniu ženklu arba atitinkamai paženklinti efektyviai energiją naudojančiais prietaisais.</p> <p>Virtuvėje gali būti efektyviai energiją vartojantys prietaisai kaip orkaitės, garintuvai, boileriai, gar-</p>

	HH, CHP, SA	<p>traukiai, šaldytuvai, šaldikliai, indaplovės, skrudintuvai, ledo aparatai kt. Administracinėse patalpose ir registratūroje - būti kompiuteriai, spausdintuvai, kopijavimo aparatai ir kt. skalbyklos patalpose - skalbimo mašinos, džiovyklės; kambarių tvarkymo patalpose gali būti dulkių siurbliai, garo valytuvai ir kt.; viešose erdvėse – liftai. Elektros prietaisams svečių kambariuose šis kriterijus netaikomas (kambariams galioja 7.11 kriterijus).</p> <p>Siekiant užtikrinti, kad įsigijami efektyviai elektros energiją vartojantys prietaisai, jie turi būti pažymėti ekologiniu ženklu arba turėti atitinkamą energijos vartojimo efektyvumo įvertinimą, pvz. viena iš dviejų efektyviausių klasių pagal ES energijos suvartojimo klasifikavimo sistemą arba EnergyStar įvertinimą.</p> <p>Audito metu įstaiga turi dokumentus, patvirtinančius, kad visi elektros prietaisai, įsigyti per paskutinius 12 mėnesių, yra pažymėti ekologinį ženklą arba turi aukštą energetinio efektyvumo įvertinimą.</p>
7.19 (r)	<p><i>Bent kartą per penkerius metus turi būti atliekamas išorinis energijos vartojimo auditas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant aiškiau identifikuoti didelio energijos suvartojimo sritis, o taip pat ir potencialias energijos (ir kaštų) mažinimo sritis, įstaigoje ne rečiau kaip kartą per penkerius metus turi būti atliekamas energijos vartojimo auditas. Energijos vartojimo auditas identifikuoja ir didelio energijos suvartojimo sritis, bei apima ir pasiūlymus (veiksmų planą) kaip sumažinti energijos suvartojimą. Energijos vartojimo auditui atlikti samdomas profesionalus energetikos konsultantas; taip pat auditą gali atlikti ir valstybės (ar savivaldybės) institucijų inspektoriai.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia per pastaruosius penkerius metus atlikto energijos vartojimo audito ataskaitą.</p>
7.20 (r)	<p><i>Įstaiga turi turėti tarptautiniu arba nacionaliniu mastu pripažintą žaliųjų pastatų įvertinimo sertifikatą.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką taupant energiją ir mažinti išlaidas, įstaiga turi turėti tarptautiniu mastu pripažintą žaliųjų pastatų vertinimo sistemos sertifikatą, pvz. LEED arba BREEAM sistemų sertifikatą, arba turėti įvertinimą pagal panašias nacionalines vertinimo sistemas.</p>

		Įstaiga audito metu turi pateikti žaliųjų pastatų įvertinimo sistemos sertifikatą.
7.21 (r)	<p><i>Įstaigoje turi būti įrengtos automatinės sistemos, kuomet automatiškai išjungiamos šviesos ir elektros prietaisai, išeinant iš kambarių arba konferencijų salių.</i></p> <p>HH</p>	<p>Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei kaštus, įstaigoje turi būti įdiegta sistema, išjungianti šviesos ir elektros prietaisus svečiams paliekant kambarius / konferencijų sales. Dažniausiai naudojama „rakto kortelės“ sistema, kuomet kortelė išimama iš laikiklio ir visi elektros prietaisai išsijungia. Tokiais atvejais svarbu, kad įstaigos personalas svečiams neišduotų daugiau kortelių negu reikia.</p> <p>Gali būti taikomos ir kitos automatinės sistemos: pvz. buvimo kambaryje jutikliai, judesio (kūno) šilumos detektoriai, išjungiantys šviesos ir elektros prietaisus svečiams paliekant kambarius.</p> <p>Audito metu patikrinimas įdiegtų automatinių sistemų veikimas.</p>
7.22 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. apšvietimo sistemų viešojo naudojimo ir darbuotojų patalpose turi būti automatinės su judesio detektoriais arba apšvietimas turi būti sumažintas, kai nėra žmonių.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir kaštus, viešojo naudojimo ir darbuotojų patalpose turi būti įdiegtos automatinės sistemos su judesio detektoriais arba sistemos veikiančios su laikmačiais, leidžiančios išjungti apšvietimą, kai nėra žmonių (jei tai saugu daryti).</p> <p>Alternatyviai gali būti pritemdomas apšvietimas viešose vietose arba sumažinamas apšvietimo lygis, kuomet nėra žmonių.</p> <p>Šis kriterijus laikomas įgyvendintu, jei ne mažiau kaip 75 proc. apšvietimo sistemų viešojo naudojimo ir darbuotojų patalpose yra su judesio sensoriais arba apšvietimas atitinkamai sumažinamas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įrengtos automatinės sistemos su judesio detektoriais.</p>
7.23 (r)	<p><i>Atskira elektros energijos ir dujų suvartojimo apskaita turėtų būti įrengta strategiškai svarbiose patalpose, siekiant kontroliuoti suvartojamą energijos kiekį.</i></p> <p>HH, CHP</p>	<p>Siekiant geriau fiksuoti energijos suvartojimą skirtingose patalpose, turi būti įrengiami papildomi (atskiri) el. energijos ir dujų skaitikliai. Skaitikliai įrengiami tose patalpose, kuriose sunaudojama daug energijos (virtuvėje, šildomuose baseinuose, treniruoklių salėse ir SPA zonos), nuomininkų patalpose. Gali būti įrengti atskiri skaitikliai skirtinguose aukštuose (korpusuose). Kartais atskiri elektros skaitikliai sumontuojami kiekvienam kambariui.</p> <p>Turint tikslesnę informaciją apie energijos suvartojimą, lengviau parengti ir diegti energijos taupymo priemones. Svarbu fiksuoti kiekvieno skaitiklio rodmenis. Elektros ir dujų skaitiklių rodmenų registravimas dažniau nei kartą per mėnesį suteiks išsamesnę informaciją apie energijos suvartojimą.</p>

		Audito metu įstaiga turi pateikti skirtingų įstaigos zonų elektros energijos ir dujų skaitiklių mėnesinius rodmenis.
7.24 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. kambarių turi būti įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro kondicionavimą, vėdinimą ir šildymą, kai langai ir durys atidaryti.</i></p> <p>HH, CHP</p>	<p>Veikiant šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemoms tikėtinas neefektyvus energijos vartojimas, jei langai ir durys atidaryti. Tuomet sistemos sunaudoja papildomą energijos kiekį, pasiekiant nustatyto lygio temperatūras. Siekiant to išvengti, svečių kambariuose turi būti įdiegta automatinė sistema, fiksuojanti atidaromus langus ir duris bei išjungianti vėdinimo, oro kondicionavimo ir šildymo sistemas.</p> <p>Sistema turi būti įrengta ne mažiau kaip 75 proc. kambarių ir konferencijų salių.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentaciją apie įrengtas automatines oro kondicionavimo ir šildymo išjungimo sistemas, kai langai ir durys atidaryti. Kambariuose patikrinama ar sistemos veikia.</p>
7.25 (r)	<p><i>Turi būti įdiegtos šilumos rekuperacinės (regeneravimo) priemonės aušinimo (šaldymo) sistemoms, ventiliatoriuose, baseinuose ar kt.</i></p> <p>HH, CHP</p>	<p>Didesni energiją vartojantys įrenginiai dažnai išskiria perteklinę šilumą. Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką bei energijos suvartojimą, turi būti įrengtos šilumos regeneravimo sistemos, pvz. šaldymo sistemose, ventiliacijos sistemose, baseine ir pan. Perteklinė šiluma panaudojama kitoms reikmėms, pvz. pastate šildyti automobilių stovėjimo aikštelę.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją įdiegtas rekuperacinės sistemas įstaigos patalpose.</p>
7.26 (r)	<p><i>Įstaiga turi sudaryti galimybes įkrauti elektromobilius.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti savo poveikį aplinkai, įstaiga turi pasiūlyti galimybę įkrauti elektrines transporto priemones. Reikėtų užtikrinti, kad krovimo stotelės būtų tinkamos skirtingų markių automobiliams. Įkrovimo stotelės gali būti įstaigoje arba ne didesniu kaip 200 metrų atstumu nuo jos. Jei įkrovimo stotelės administruojamos ne įstaigos, svarbu, kad stotele galėtų naudotis įstaigos svečiai.</p> <p>Įkrovimo stotelėmis turi būti prieinamos naudotis tiek įstaigos svečiams, tiek darbuotojams (žr. 13.8 kriterijų).</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą</p>

		<p>mą informaciją ir neturi informuoti daugiau, nei gali pasiūlyti</p> <p>Audito metu patikrinama ar įrengta elektromobilio įkrovimo stotelė.</p>
7.27 (r)	<p><i>Virtuvėse esančiuose gartraukiuose turi būti įrengta padavimo (ištraukimo) infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti poveikį aplinkai bei išlaidas, gartraukiai turi būti nenaudojami visomis darbo valandomis, o tik tuomet kai to reikia. Gartraukiuose turi būti sumontuota infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema tam, kad gartraukiai automatiškai išsijungtų, kai naudojamos kaitlentės karštos ir (arba) atsiranda garų gaminant maistą.</p> <p>Audito metu įstaiga patikrinama ar gartraukiuose įdiegta infraraudonųjų spindulių ventiliatoriaus valdymo sistema.</p>
7.28 (r)	<p><i>Lauko zonose šildymo ar oro kondicionavimo prietaisai turi būti nenaudojami apskritai arba naudojami tik aplinkai nekenksmingi prietaisai.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigos lauko zonose, pvz. restoranas/kavinė lauke arba rūkymo zona, turi būti nenaudojami lauko šildymo / oro kondicionavimo įrenginiai arba naudojami tik aplinkai nekenksmingi prietaisai.</p> <p>Lauke zonose šildymo ir oro kondicionavimo prietaisai turi būti elektriniai (o ne dujiniai). Pirmenybė turi būti teikiama infraraudonųjų spindulių elektriniams šildytuvams, o ne reflektoriniams šildytuvams (infraraudonųjų spindulių šiluma šildo žmones, nešildo aplinkos).</p> <p>Rekomenduojama įsigyti aukšto energijos efektyvumo prietaisus, pvz. prietaisus, kuriems suteikta viena iš dviejų efektyviausių klasių pagal ES energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo sistemą arba EnergyStar įvertinimas.</p> <p>Rekomenduojama atsižvelgti į šildytuvų / vėsintuvų vietą atsižvelgiant į kėdes, apsaugą nuo vėjo, saulės vietą, pastatų artumą t.t. Įstaiga kaip papildomą priemonę ar pakaitalą šildymo prietaisams gali pasiūlyti antklodes. Taip pat turėtų būti atsižvelgti į laiką, kuomet šildymo / oro kondicionavimo prietaisai yra naudojami (pvz., naudoti laikmatį arba jutiklius, įjungiančius prietaisus).</p> <p>Audito metu patikrinama, kad įstaigoje nenaudojami lauko elektriniai šildymo/oro kondicionavimo prietaisai, arba naudojami tik aplinkai nekenksmingi (elektriniai) šildymo/oro kondicionavimo prietaisai.</p>

7.29 (r)	<p><i>Jei įstaiga neprijungta prie elektros tinklų, ji elektrą turi gaminti energiją efektyviai vartojančiais generatoriais.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Jei įstaiga neprijungta prie elektros tinklų ir todėl turi gaminti savo elektros energiją, naudojami elektros energijos generatoriai turi būti efektyvaus energijos suvartojimo.</p> <p>Generatoriai turi būti sertifikuoti ekologiniu ženklu, arba atitinkamai pažymėti energijos vartojimo efektyvumo ženklu (pvz. viena iš dviejų efektyviausių klasių pagal ES energijos ženklinimo sistemoje arba EnergyStar įvertinimu), ir (arba) turi būti varomi atsinaujinančios arba hibridinio energijos šaltiniais.</p> <p>Audito metu įstaiga turi dokumentus, įrodančius, kad jos generatoriai yra sertifikuoti ekologinį ženklu, energetiškai efektyvūs ir (arba) varomi atsinaujinančios energijos ištekliais arba hibridinėmis sistemomis.</p>
<p>8. MAISTAS IR GĖRIMAI</p>		
8.1 (p)	<p>Įstaiga turi pirkti ir registruoti ne mažiau kaip 5 rūšių organiškų, sertifikuotus ekologiškų, „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ir (arba) vietoje pagamintus maisto (gėrimų) produktus.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Aplinką tausojanti ir darni praktika įstaigoje demonstruojama ir pagal įsigyjamus ir svečiams siūlomas maisto produktų ir gėrimų rūšis. Įstaiga turi registruoti įsigyjamus maisto produktus ir gėrimus, kurie yra organiški, sertifikuoti ekologiniu ženklu, žymimi „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ženklu, ir (arba) vietoje pagaminti. Pageidautina, kad šie produktai būtų naudojami žymiais kiekiais arba kasdien. Rekomenduotina įsigyti atitinkamų institucijų patvirtintus produktus.</p> <p>Kai įmanoma, turėtų būti pasirenkami vietinės gamybos produktai, siekiant mažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai. Produktai pagaminti (užauginti) mažesniu kaip 100 km. atstumu nuo apgyvendinimo įstaigos vietos laikytini vietos gamybos produkcija; produktai, užauginti įstaigoje taip pat atitinka šį kriterijų.</p> <p>Įstaiga turi užtikrinti, kad kuo daugiau siūlomų maisto ir gėrimų produktų būtų organiški, sertifikuoti eko ženklu, žymimi „sąžiningos prekybos“ ženklu ir (arba) vietos produkcija. Produktų pasirinkimas priklauso nuo pasiūlos ir kainos. Tačiau būtina pasiūlyti bent penkis produktus, rekomenduotina įtraukti ir daugiau produktų.</p> <p>Be to, organiškų, ekologiniu ženklu pažymėtų, sąžiningos prekybos ir (arba) vietos maisto produktų</p>

		<p>ir (arba) gėrimų procentas paprastai kiekvienais metais turėtų būti padidinamas. Nors šis kriterijus apima svečiams siūlomus maisto ir gėrimų produktus, taip pat rekomenduotina kriterijų taikyti ir darbuotojams skirtoje valgykloje.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie siūlomus organiškus, eko ženklų sertifikuotus, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietinius gamybos maisto (gėrimų) produktus.</p>
8.2 (p)	<p>Įstaiga negali įsigyti produktų, pagamintų iš nykstančių ar saugomų rūšių.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Vadovaudamasi savo pirkimo politika, įstaiga negali įsigyti mėsos, žuvies ar jūros gėrybių produktų, pagamintų iš nykstančių ar saugomų rūšių.</p> <p>Rūšių būklei patikrinti rekomenduojama pasinaudoti <u>IUCN Raudonosios knygos nykstančių rūšių sąrašo</u> arba CITES (Nykstančių rūšių tarptautinės prekybos konvencijos) priedais. Rūšių, kurios klasifikuojamos kaip pažeidžiamos, nykstančios arba esančios kritiniame pavojuje, įsigyti draudžiama. Norint patikrinti žuvies ir jūros gėrybių būklę, rekomenduotina pasinaudoti (vietos) žuvies ir jūros gėrybių gidu ir vengti rūšių, pažymėtų „raudonu“ įvertinimu.</p> <p>Be to, žinomai ženklai, kaip ASC (Aquaculture Stewardship Council) ūkiuose išaugintoms žuvims ir jūros gėrybėms, GGN (Sertifikuotas atsakingas ūkininkavimas ir skaidrumas) arba BAP („Geriausios akvakultūros praktikos“) akvakultūroms, gali padėti identifikuoti produktus, kurie nėra pagaminti iš nykstančių rūšių.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti savo politiką, kad neperka produktų iš nykstančių rūšių ir kaip tai užtikrinama, pvz. tiekėjo patvirtinimu arba sertifikatu (jei taikoma).</p>
8.3 (p)	<p>Restorane turi būti siūlomas vegetariškų (veganiškų) patiekalų meniu.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Vegetariškas maistas turi mažesnę neigiamą poveikį aplinkai nei mėsos produktai. Įstaiga turi pasiūlyti bent vieną ar daugiau vegetariško ir arba (veganiško) maisto patiekalų. Šis kriterijus taip pat atitinka ir didėjančią svečių poreikį vegetariškam maistui.</p> <p>Vegetariškas (veganiško) maisto patiekalai turi būti aiškiai nurodyti meniu kortelėje arba atitinkamomis nuorodomis restorane (kavinėje). Rekomenduotina naudoti piktogramas arba kitas lengvai</p>

		<p>suprantamas komunikacijos formas. Nors šis kriterijus susijęs su maitinimo paslaugomis svečiams, kriterijų rekomenduotina įgyvendinti ir personalo valgykloje.</p> <p>Įsijungdama į Žaliojo rakto programą, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie vegetariško maisto pasiūlą.</p> <p>Audito metu patikrinama ar informacija apie vegetariškus (veganiškus) patiekalus pateikiama menu kortelėje ir (arba) restorane.</p>
8.4 (p)	<p>Turi būti taikomos priemonės maisto atliekų kiekiams mažinti.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai, o taip pat ir kaštus, įstaiga turi paruošti atliekų kiekio mažinimo planą. Planas turi apimti įvairius klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar galima pakoreguoti maisto kiekius ir rūšis? • Ar gali būti lėkštes su mažesnėmis porcijomis? • Ar gali būti siūloma pusę porcijos už mažesnę kainą? • Ar gali būti maistas laikomas ir tiekiamas geresniais būdais? • Ar gali būti naudojami visi ingredientai? • Ar maisto pateikimas „švediško stalo“ principu gali būti pakeistas konkrečiomis porcijomis? • Jeigu maitinimas organizuojamas „švediško stalo“ principu, ar svečiai gali būti skatinami neįsidėti per daug maisto? • Kaip gali būti panaudojamas likęs maistas? <p>Itin rekomenduotina, kad svečiai būtų informuojami ir įtraukiami į įstaigos siekį mažinti maisto švaistymą, pvz. pateikiant atitinkamą informaciją ir pan.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, planas turi apimti ir konkrečius veiksmus mažinti maisto atliekų kiekį.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti maisto atliekų mažinimo planą ir atliekamus (ar planuojamus) veiksmus.</p>
8.5 (p)	<p>Turi būti naudojamas geriamasis vanduo iš maišytuvų, jei yra tinkamos kokybės ir</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką, pateikiant geriamąjį vandenį buteliuose (įskaitant produkcijos transportavimą, plastiko, aliuminio ar stiklo naudojimą taros gamybai ir pan.), įstaiga turi pateikti</p>

	<p>saugus naudoti.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>vandentiekio vandenį svečiams</p> <p>Vandens tiekimo galimybės priklauso nuo vandens kokybės įstaigoje. Jei vandentiekio vanduo neatitinka nacionalinių vandens kokybės standartų, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Jei vandens kokybė yra tinkama, vanduo gali būti siūlomas toks koks yra, arba prieš tai filtruojamas. Vanduo iš maišytuvų turėtų būti siūlomas kaip negazuotas stalo vanduo, tačiau taip pat gali būti gazuojamas į vandenį įdedant anglies rūgšties. Be to, svečiai turėtų būti informuojami apie galimybes gerti vandentiekio vandenį.</p> <p>Vandentiekio vanduo turi būti tiekiamas restoranuose ir konferencijų salėse; gali būti siūlomas ir registratūroje, svečių kambariuose, darbuotojams personalui skirtose patalpose.</p> <p>Audito metu patikrinama ar siūlomas vandentiekio vanduo.</p>
<p>8.6 (r)</p>	<p><i>Įstaiga turi registruoti maisto atliekų kiekius.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti neigiamą poveikį aplinkai mažinant maisto atliekų kiekį bei taip mažinant kartu ir kaštus, įstaiga turi registruoti susidarančius maisto atliekų kiekius.</p> <p>Maisto atliekų kiekiai gali būti skirstomi pagal maisto pateikimo svečiams principus (savitarna, menu kortelė); valgius (pusryčiai, pietūs, vakarienė); patiekalų pateikimo eiliškumą (užkandis, pagrindinis patiekalas, desertas); skirtingas maisto rūšis (duona, salotos ir pan.). Skirstymas į kategorijas priklauso nuo siūlomų maisto produktų įstaigoje.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją kaip registruoja maisto atliekas įvairiose kategorijose.</p>
<p>8.7 (r)</p>	<p><i>Turi būti pateikiama informacija menu kortelėse ar ženklais restorane kurie patiekalai yra organiškai, sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietinės gamybos.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant didinti svečių sąmoningumą apie organiškumą, ekologiniu ženklu pažymėtus ir (arba) vietoje pagamintus maisto produktus, įstaiga aiškiai nurodo, kurie produktai yra organiškai, sertifikuoti eko ženklu, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) pagaminti vietoje. Informacija gali būti pateikiama menu arba ženklais ant švediško stalo.</p> <p>Rekomenduotina informaciją pateikti piktogramomis ar kitomis lengvai suprantamomis formomis. Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais maisto produktais ir gėrimais, rekomenduojama kriterijų taikyti ir darbuotojų valgykloje. Jei teisės aktai šalyje reglamentuoja tokio pobūdžio infor-</p>

		<p>macijos pateikimą, įstaiga turi atitikti šiuos reikalavimus.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie siūlomus organiškus, ekologiniu ženklu sertifikuotus, „sąžiningos prekybos“ ženklu pažymėtus ir (arba) vietinius produktus.</p> <p>Audito metu įstaigoje patikrinama ar atitinkama informacija pateikiama meniu kortelėse ar restorane.</p>
8.8 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 25 proc. visų pagrindinių patiekalų įstaigoje turi būti vegetariški patiekalai.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti įstaigos ekologinį pėdsaką, ne mažiau kaip 25 proc. visų siūlomų pagrindinių patiekalų turi būti vegetariški patiekalai. Rekomenduotina šią nuostatą taikyti ir užkandžiams. Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais patiekalais, rekomenduotina kriterijų taikyti ir darbuotojams skirtoje valgykloje.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją apie siūlomus vegetariškus patiekalus.</p> <p>Audito metu patikrinama, jog ne mažiau kaip 25 proc. visų pagrindinių patiekalų yra vegetariški patiekalai.</p>
8.9 (r)	<p><i>Įstaiga turi siūlyti veganišką pagrindinį patiekalą.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaiga turi pasiūlyti svečiams vieną ar daugiau veganiškų patiekalų. Šiuo kriterijumi taip pat atsižvelgiama į didėjančią svečių paklausą mėsos ir pieno produktų alternatyvoms. Siekiant atitikti šį kriterijų, bent vienas pagrindinis patiekalas turi būti veganiškas, tačiau rekomenduojama šią nuostatą taikyti ir užkandžiams, savitarnos meniu ir (arba) pusryčiams. Nors šis kriterijus susijęs su svečiams siūlomais patiekalais, rekomenduotina kriterijų taikyti ir darbuotojų valgykloje.</p> <p>Veganiškų patiekalų pasirinkimai turi būti aiškiai nurodyti meniu arba ženklais šalia švediško stalo. Informacija turėtų būti pateikiama naudojant piktogramas ar kitomis lengvai suprantamomis komunikacijos priemonėmis.</p> <p>Prisijungdama prie „Žaliojo rakto“ programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą</p>

		<p>mą informaciją apie siūlomus vegetariškus patiekalus.</p> <p>Audito metu patikrinama ar yra siūloma veganiškų patiekalų .</p>
8.10 (r)	<p><i>Mažiausiai 50 proc. maisto (gėrimų) produktų įstaigoje turi būti organiškai, sertifikuoti ekologiškai, „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ir (arba) vietoje pagaminti maisto (gėrimų) produktai</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Aplinką tausojanti ir darni praktika įstaigoje demonstruojama ir pagal įsigyjamas ir svečiams siūlomas maisto produktų ir gėrimų rūšis.</p> <p>Įstaiga turi registruoti įsigyjamus maisto produktus ir gėrimus, kurie yra organiškai, sertifikuoti ekologiniu ženklu, žymimi „sąžiningos prekybos“ („fair trade“) ženklu, ir (arba) vietoje pagaminti. Pažadautina, kad šie produktai būtų naudojami žymiais kiekiais arba kasdien.</p> <p>Kai įmanoma, turėtų būti pasirenkami vietinės gamybos produktai, siekiant mažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai. Produktai pagaminti (užauginti) mažesniu kaip 100 km. atstumu nuo apgyvendinimo įstaigos vietos laikytini vietos gamybos produkcija; produktai, užauginti įstaigoje taip pat atitinka šį kriterijų.</p> <p>Įstaiga turi paruošti visų naudojamų maisto produktų / gėrimų sąrašą, kuriame kiekvienas produktas turi būti atitinkamai pažymėtas. Įstaiga taip pat gali pateikti išorinės patikros aktą patvirtinantį, kad laikomasi šio reikalavimo.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją, jog ne mažiau kaip 50 proc. visų maisto (gėrimų produktų) yra organiškai, eko ženklu sertifikuoti, „sąžiningos prekybos“ ir (arba) vietos gamybos maisto (gėrimų) produktai. Įstaiga taip pat gali pateikti išorinės patikros aktą patvirtinantį, kad laikomasi šio reikalavimo.</p>
8.11 (r)	<p><i>Įstaiga turi įsigyti tik tvarumo ženklų sertifikuotus mėsos ir jūros gėrybių produktus.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekdama mažinti poveikį aplinkai, kurį sukelia mėsos ir jūros gėrybių produktų naudojimas bei prisidėti prie pasaulinės bei vietos biologinės įvairovės apsaugos, įstaiga turi pirkti tik tvarumo ženklų sertifikuotus produktus.</p> <p>Tai apima ekologiškus produktus, taip pat tvarios gamybos produktus, taip pat atsižvelgiant į gyvūnų gerovę. Produktai gali būti paženklinėti ES ekologiniu ženklu, ASC (Aquaculture Stewardship Council) ūkiuose išaugintoms žuvims ir jūros gėrybėms, GGN (Sertifikuotas atsakingas ūkininkavimas ir skaidrumas) , BAP („Geriausios akvakultūros praktikos“).</p>

		<p>Siekiant atitikti šį kriterijų, įmonė turi įrodyti, kad visa įsigytų mėsos ir jūros gėrybių produkcija atitinka šį kriterijų.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įsigyti mėsos ir jūros gėrybių produktai atitinka reikalavimą.</p>
<p>9. VIDAUS APLINKA</p>		
9.1 (p)	<p>Ne mažiau kaip 75 proc. kambarių turi būti draudžiama rūkyti.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti riziką sveikatai ir nemalonumus dėl rūkymo, visuose svečių kambariuose turėtų būti nerūkoma. Jei to įgyvendinti neįmanoma, mažiausiai 75 proc. kambarių turi būti nerūkoma. Kambariai, kuriuose draudžiama rūkyti turi būti atskirti nuo kambarių, kuriuose leidžiama rūkyti. Kambariai, kuriuose leidžiama rūkyti, gali būti įrengti atskiruose aukštuose (sekcijose).</p> <p>Aiškiai suprantamais ženklais turi būti informuojama kur draudžiama rūkyti, ir kur rūkyti leidžiama. Daugelyje šalių rūkymas kambariuose reglamentuojamas teisės aktais; įstaiga visais atvejais privalo atitikti nacionalinius reikalavimus.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti taikomas nuostatas dėl rūkymo kambariuose. Jeigu kai kuriuose kambariuose leidžiama rūkyti, patikrinama, ar ne mažiau kaip 75 proc. svečių kambarių draudžiama rūkyti; kambariai atskirti; patikrinama ar pateikiami atitinkami informaciniai ženklai.</p>
9.2 (p)	<p>Turi būti suformuotos nuostatos personalui dėl rūkymo darbo valandomis.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti riziką sveikatai ir nemalonius pojūčius dėl rūkymo, bendrosios zonos lankytojams ir personalui paprastai yra nerūkymo zonos.</p> <p>Įstaiga turi įgyvendinti darbuotojams skirtą politiką dėl rūkymo darbo valandomis. Politika apima reguliavimą kada ir kur darbuotojai gali rūkyti. Svarbu užtikrinti, kad nerūkantiems darbuotojams ir svečiams nebus sukeliama nepatogumų.</p> <p>Daugelyje šalių teisės aktais reglamentuojamas rūkymas viešose ir darbuotojams skirtose vietose;</p>

		<p>įstaiga visais atvejais privalo atitikti šiuose reikalavimus.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia savo rašytinę politiką dėl darbuotojų rūkymo, įskaitant ir informaciją apie tai, kada ir kur galima rūkyti darbo valandomis bei kaip užtikrinama, jog nesukeliama jokių nepatogumų nerūkantiems darbuotojams, o taip pat ir svečiams.</p>
9.3 (r)	<p><i>Įstaigoje turi būti nuolat stebima patalpų oro kokybė.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant nuolat gerinti patalpų aplinką ir darbuotojų bei svečių gerovę, įstaigoje turi būti nuolat stebima patalpų oro kokybė.</p> <p>Gali būti matuojama temperatūra ir drėgmė ir (arba) radono, pelėsio, azoto oksidų (NO_x), anglies dioksido (CO₂) ir lakiųjų organinių junginių (LOJ) kiekis ore.</p> <p>Matuojamos vertės neturi viršyti nacionaliniuose ar tarptautiniuose standartuose nustatytų ribų. Viršijus ribines vertes, turi būti taikomos priemonės, siekiant atitikti reikalavimus. Taikomos priemonės gali apimti patalpų vėdinimą reguliariai atidarant langus, vėdinimo nustatymų keitimą, oro valytuvų įrengimą ir t.t.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, ne mažiau kaip dviejose objekto dalyse turi būti vykdomas reguliarus stebėjimas (monitoringas turi būti atliekamas bent kartą per metus).</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti oro kokybės vidaus patalpose monitoringo rezultatus ir taikytas priemones.</p>
9.4 (r)	<p><i>Per paskutinius 12 mėnesių, statybos darbus (tiek pradėtiems, tiek ir baigtiems darbams) naudoti aplinkai nekenksmingi produktai.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant nuolat gerinti patalpų aplinką ir mažinti neigiamą poveikį aplinkai, atnaujinant ar statant naujus pastatus įstaiga (per paskutinius 12 mėn.) turi naudoti aplinkai nekenksmingus produktus.</p> <p>Aplinkai draugiški produktai apima dažų ir kitų produktų, kurių sudėtyje nėra medžiagų, kenksmingų aplinkai ar žmonių sveikatai, naudojamą; pavyzdžiui gali būti naudojami produktai sertifikuoti eko ženklu arba be kenksmingų medžiagų; gali būti įsigyjama įmonių įdiegusių aplinkosauginės vadybos sistemą pagaminta produkcija. Turi būti vengiama įsigyti bet kokius gaminius, sudėtyje tu-</p>

		<p>rinčius lakiųjų organinių junginių (LOJ) ir sunkiųjų metalų.</p> <p>Jei įmanoma, rekomenduotina naudoti perdirbtą produkciją, natūralias medžiagas. Jei naudojama medienos produkcija, turėtų būti užtikrinta, jog produkcija gauta iš tvariai naudojamų miškų (FSC ženklinti produktai).</p> <p>Audito metu, įstaiga turi pateikti dokumentus, jog per pastaruosius 12 mėnesių statyboms darbams buvo naudojami aplinkai nekenksmingi produktai.</p>
9.5 (r)	<p><i>Ekspluatuojant pastatą, atliekant rekonstrukcijos ar kitus statybos darbus turi būti atsižvelgta į autentiškus vietos kultūros elementus.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Ekspluatuojant pastatus, rekonstruojant ar vykdant kitus statybos, turi būti vadovaujamasi tvarios praktikos principais. Įstaiga turi vertinti ir atsižvelgti į autentiškus tradicinės ir šiuolaikinės vietos kultūros elementus.</p> <p>Visuomet turi būti laikomasi teisės aktų ir reglamentų, reglamentuojančių pastatų eksploatavimą, atnaujinimą ar naujų pastatų statybą. Rekomenduotina atsižvelgti vietos bendruomenių žinias ir patirtį, susijusią su medžiagų, technologijų, įrankių naudojimu tvarioms statybos praktikoms. Vietos bendruomenių intelektualinės nuosavybės teisės visuomet privalo būti gerbiamos.</p> <p>Audito metu įstaiga turi įrodyti, kad yra atsižvelgta į tvarias praktikas, autentiškus vietos kultūros elementus, kad vietos bendruomenių intelektualinės nuosavybės teisės nebuvo pažeistos.</p>
10. ŽALIOSIOS ZONOS		
10.1 (p)	<p>Cheminės trąšos ir pesticidai neturi būti naudojami, nebent nėra jokių alternatyvų naudoti organinės ar natūralios kilmės produktus.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti chemikalų naudojimą bei galimą taršos riziką, cheminės trąšos ir pesticidai negali būti naudojami žaliųjų zonų priežiūrai.</p> <p>Jei reikia tręšti žaliasias zonas (rekomenduotina patikrinti atliekant kasmetinius dirvožemio tyrimus), turi būti naudojami organiniai produktai arba natūralūs jų ekvivalentai. Dujų liepsnos arba mechaninis piktžolių naikinimas yra galimos cheminių pesticidų naudojimo alternatyvos. Tik atve-</p>

		<p>jais, kai nėra organinių ar natūralių pakaitalų gali būti naudojamos cheminės trąšos ir pesticidai. Cheminiai produktai paprastai naudojami tik vieną kartą per metus ir tik kaip „paruošti naudojimui“ produktai.</p> <p>Atitinkamai cheminės medžiagos turi būti laikomos tinkamai (žr. 6.6 kriterijų). Šis kriterijus taip pat galioja, jei žaliajai zonų priežiūrai samdoma tokias paslaugas teikianti įmonė.</p> <p>Patikrinimo metu įstaiga turi pateikti informaciją apie turimų žaliųjų zonų priežiūrą.</p>
10.2 (p)	<p>Naujai įsigytos žoliapjovės turi būti elektrinės, sertifikuotos ekologiniu ženklu arba turi būti rankinės žoliapjovės.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaigai turint žaliųjų plotų, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos žoliapjovės turi būti kiek įmanoma mažiau kenksmingos aplinkai; efektyvios, nedidelio triukšmingumo ir pasižyminčiomis nedidelėmis taršos emisijomis. Žoliapjovės turi būti rankinės, elektrinės arba sertifikuotos ekologiniu ženklu.</p> <p>Jei įstaigos žaliosios zonos plotas didesnis nei 4000 m², tuomet šis kriterijus - rekomenduotinas. Jei žaliųjų zonų priežiūrai samdoma įmonė, šis kriterijus taip pat rekomenduotinas.</p> <p>Patikrinimo metu įstaiga turi pateikti per pastaruosius 12 mėn. įsigytos žoliapjovės dokumentaciją.</p>
10.3 (p)	<p>Turi būti taikomos atitinkamos priemonės laistant žaliuosius plotus (gėlynus), sodus: laistoma anksti ryte arba vakare, naudojamos lašelinės sistemos, surinktas lietaus vanduo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti gėlynų ir sodo laistymui sunaudojamo vandens kiekį, turi būti naudojamos atitinkamos laistymo sistemos. Pavyzdžiui, gali būti laistoma ryte ar vakare, naudojama drėgmės jutiklių sistema arba naudojamos lašelinės sistemos, siekiant kuo labiau sumažinti garavimą ir užtikrinti geriausią poveikį augalų šaknims. Taip pat laistymui gali būti naudojamas surinktas lietaus vanduo, buityje panaudotas vanduo arba išvalytas nuotekų vanduo.</p> <p>Patikros metu įstaiga turi pateikti informaciją apie naudojamas laistymo sistemas.</p>
10.4 (p/r)	<p>Įstaiga turi imtis iniciatyvų, siekiant apsaugoti ir remti vietos biologinę įvairovę įstaigos aplinkoje.</p>	<p>Įstaiga turi imtis įvairių iniciatyvų siekiant apsaugoti, remti ir skatinti vietos biologinę įvairovę įstaigos aplinkoje.</p> <p>Galimų iniciatyvų pavyzdžiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teritorijos želdinimas arba pertvarkymas;

	<p>HH, CHP (p)</p> <p>SA (r)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apdulkintojams palankių žalių zonų kūrimas (puoselėjimas); • Stogo apželdinimas ir (arba) vertikalių žaliųjų sienų įrengimas (priežiūra); • Invazinių rūšių, keliančių grėsmę vietinėms rūšims, naikinimas; • Vietinių rūšių naudojimas apželdintam stogui, žaliosioms sienoms, sodams ir t.t.; • Palankių sąlygų kūrimas vietos rūšims (pvz. inkilai, vabzdžių viešbučiams) • Vietinių rūšių (sausumos arba vandens / jūrų) buveinių apsauga įmonės teritorijoje (arba šalia jos) (pvz., vėžlių lizdų, mangrovių, koralų rifų ir kt.); • Aktyviai saugoti vietinę biologinę įvairovę objekto vietose, kuriose dažnai lankosi laukiniai gyvūnai arba kuriose gyvena laukiniai gyvūnai, aktyviai mažindami šviesą ir triukšmą; • Išorės eksperto atliekamas biologinės įvairovės vertinimas, prieš pradėdant statyti naujus pastatus ar įrenginius <p>Veiksmais turi būti aktyviai remiamos vietinės/endeminės/retos floros ir faunos rūšys. Veiksmai neturi apimti svetimų invazinių rūšių introdukcijos. Invazinės rūšys turi būti naikinamos aplinkai nekenksmingomis priemonėmis.</p> <p>Šis kriterijus taip pat taikomas, jei atskira įmonė teikia želdynų priežiūros paslaugas.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją kokios priemonės taikomos vietos biologinei įvairovei ar invazinėms rūšims naikinti; vizualinės apžiūros metu patikrinama ar sukurtos palankios sąlygos vietos biologinei įvairovei arba kaip saugomos vietinių rūšių buveinės.</p>
10.5 (r)	<p><i>Įstaiga turi įsigyti tik vietos floros ir faunos rūšis ir savo teritorijoje aktyviai naikinti invazines svetimas rūšis.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant saugoti vietos biologinę įvairovę ir mažinti invazinių rūšių poveikį vietos ekosistemoms, įstaiga turi įsigyti tik vietos floros ir faunos rūšis. Atitinkamai įstaiga savo teritorijoje turi aktyviai naikinti invazines rūšis.</p> <p>Svarbu, kad darbuotojai, atsakingi už želdynų priežiūrą, būtų informuoti apie vietines floros ir faunos rūšis. Taip pat svarbu, kad darbuotojai žinotų apie invazinių rūšių grėsmes, kaip jas atpažinti ir šalinti. Informacija apie invazines svetimas rūšis turėtų būti teikiama atitinkamoms institucijoms.</p> <p>Šis kriterijus taip pat taikomas, jei želdynų priežiūros paslaugas teikia samdoma įmonė.</p>

		Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją ir standartines veiklos tvarkas, apimančias vietos floros ir faunos rūšių išsigijimą bei aktyvų invazinių svetimų rūšių naikinimą.
10.6 (r)	<p><i>Įstaigoje arba šalia jos turi būti vaisių, žolelių ar daržovių sodas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti poveikį aplinkai, įmonė turi vaisių, žolelių ar daržovių sodą savo patalpose ar šalia jų.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, sodas turi būti nuolatinis, jame turi būti žolelių ir (arba) maistinių augalų (medžių). Auginama produkcija turėtų būti svečių patirties dalimi (pvz., naudojant produktus maistui ar gėrimams įstaigoje, siūlant produkciją išigyti dovanų parduotuvėje, įtraukiant svečius į derliaus nuėmimą ir pan.), ir (arba) būti naudojama personalo maitinimui.</p> <p>Jei įmanoma, įstaiga taip pat galėtų kviesti švietimo įstaigas apsilankyti sode švietimo tikslais.</p> <p>Daržo turi būti prižiūrimas vadovaujantis kriterijais dėl pesticidų ir trąšų naudojimo (10.1 kriterijus) ir laistymo priemonių (10.3 kriterijus). Prižiūrint sodą ir naudojant vaisius/daržoves turi būti laikomasi atitinkamų nacionalinių (vietos) teisės aktų.</p> <p>Šis kriterijus netaikomas žemės ūkio veiklai, iš kurios gaunamos pagrindinės įstaigos pajamos arba jų dalis, pavyzdžiui, vynuogynai, alyvmedžių ūkiai ir kt.</p>
11. KORPORATYVINĖ SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ		
11.1 (p)	<p>Įstaiga turi patvirtinti, jog laikosi visų tarptautinių, nacionalinių, vietos teisės aktų aplinkos apsaugos, sveikatos, saugumo ir darbo srityse.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaiga patvirtina, kad teisėtai įsigijo nuosavybę, žemės sklypą ir t.t.; patvirtina, kad visa įstaigos veikla (įskaitant aplinkos apsaugos, darbo, sveikatos ir saugos sritis) vykdoma laikantis tarptautinių, nacionalinių ir vietos teisės aktų; įstaiga taip pat patvirtina, kad gerbia vietos bendruomenės teises ir interesus.</p> <p>Aplinkos apsaugos srityje turi būti vykdomos šios sąlygos (min.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turi būti užtikrinta, jog nebus didelės neigiamos įtakos natūralioms ekosistemoms ir lauki-

		<p>nei gamtai. Bet koks natūralių ekosistemų sutrikdymas turi būti reabilituotas ir atitinkama kompensacija turi būti skirta apsaugai. Kompensacinės priemonės apima ir triukšmo taršos, šviesos, nuotėkio, erozijos, ozono sluoksnį ardančių junginių ir oro, vandens ir dirvožemio taršos mažinimo priemones.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jei įstaiga įsikūrusi saugomoje teritorijoje ar netoli jos, turi būti laikomasi teisės aktų ir taisyklių, reglamentuojančių veiklą saugomoje teritorijoje. <p>Turi būti tenkinamos šios darbo reikalavimų sąlygos (min):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visi darbuotojai turi gauti informaciją raštu (sutartyje), nurodant įdarbinimo sąlyga, įskaitant informaciją apie darbo valandas ir darbo užmokestį; • Visiems darbuotojams turi būti mokamas ne mažesnis nei nustatytas minimalus darbo užmokestis; • Visi darbuotojai turi gauti informaciją apie įstaigos veiklos elgesio kodeksą (politiką), o taip informaciją apie rūpimų klausimų (skundų) nagrinėjimo tvarką; • Turi būti laikomasi visų reikalavimų, reglamentuojančių jaunesnių nei 18 m. asmenų darbą: tiek nacionalinių teisės aktų, tiek ir JT Vaiko teisių apsaugos ir Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų nr. 138,182; • Su visais darbuotojais elgiamasi teisingai, nediskriminuojant; • Darbuotojų darbo aplinka turi būti saugi; • Visiems darbuotojams turi būti suteikiamos galimybės kvalifikacijai kelti; • Visi darbuotojai turi būti sudarytos galimybės pateikti atsiliepimus apie darbo sąlygas (pvz., atliekant darbuotojų aplinką ir pan.). • Darbdavys turi saugoti informaciją, susijusią su darbo užmokesčiu ir darbo laiku. <p>Turi būti tenkinamos šios sveikatos ir saugos sąlygos (min):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visi darbuotojai turi gauti informaciją ir mokymus saugos ir sveikatos klausimais; • Visiems darbuotojams turi būti suteikta galimybė susipažinti su saugos ir saugomos taisyklėmis (planais ir pan.)
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Visiems darbuotojams turi būti suteikta galimybė susipažinti su raštiška informacija apie saugumą įstaigoje. <p>Turi būti tenkinamos šios vietos bendruomenių teisių ir standartų laikymosi sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veikla negali sukelti neigiamo poveikio vietos bendruomenių pragyvenimo šaltinių galimybės, žemės ir vandens išteklių naudojimui, transporto ir būsto prieinamumui; • Veikla negali sudaryti kliūčių pagrindinių maisto, vandens ir energijos paslaugų, taip pat sveikatos ir sanitarijos paslaugų teikimui kaimyninėms bendruomenėms; • Įstaiga negali sudaryti kliūčių vietos gyventojų prieigai prie vietinių istorinių, archeologinių, kultūrinių ar dvasiniu požiūriu svarbių objektų ir vietovių. • Pastatų ir infrastruktūros išdėstymas, dizainas, žemės naudojimas, projektavimas, statybos darbai, eksploatavimas turi atitikti teisės aktus ir saugomų ar paveldo teritorijų reikalavimus. Privalu atsižvelgti į gamtos ir kultūros paveldo aplinką ir vientisumą. • Įstaiga turi laikytis vietos plėtros taisyklių ir architektūrinių reikalavimų. <p>Audito metu įstaiga turi pateikti patvirtinimą raštu, kad laikomasi atitinkamų tarptautinių, nacionalinių ir vietos teisės aktų, aplinkosaugos, sveikatos, saugos ir darbo srityse; kad gerbiama ir atsižvelgiama į vietos bendruomenių teises.</p>
11.2 (p)	<p>Įstaigoje neturi būti vaikų darbo.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Vykdamas įmonės socialinę atsakomybę labai svarbu, kad nebūtų naudojamas vaikų darbas, nesusidarius sutartys su tiekėjais, naudojančiais vaikų darbą.</p> <p>Įstaiga turi įsipareigoti gerbti vaikų teises ir saugoti vaikus nuo visų formų išnaudojimo, įskaitant seksualinį išnaudojimą. Primygtinai rekomenduotina, kad šie įsipareigojimai būtų įtraukti į įmonės socialinės atsakomybės (ISA) politiką.</p> <p>Pastebėjus vaikų darbą ar seksualinį vaikų išnaudojimą, įstaigos darbuotojai turi nedelsdami pranešti vietos valdžios institucijoms. Be to, įstaiga turėtų informuoti svečius apie vaikų darbą tose vietose, kaip to išvengti.</p>

		Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus (pvz., ĮSA politika), kad užtikrina šio kriterijaus laikymą; vizualios patikros metu metu atkreipiamas dėmesys ar nėra dirbančių vaikų
11.3 (p)	<p>Įstaigoje negali būti parduodami, mainomi ar eksponuojami nykstančių rūšių ir gyvūnų, istoriniai ir archeologiniai artefaktai (išskyrus atvejus, kuomet leidžiama teisės aktais).</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant didinti supratingumą apie socialinę atsakomybę ir remti aplinkos tvarumą saugant nykstančias augalų ir gyvūnų rūšis (pvz. CITES konvencijoje įrašytos rūšys), įstaiga negali prekiauti, mainyti, eksponuoti ar pristatyti šias rūšis savo patalpose (teritorijoje).</p> <p>Laukinių gyvūnų rūšys negali būti išigyjamos, auginamos ir laikomos nelaisvėje, išskyrus atitinkamai reglamentuojamą veiklą, kai juos laiko įgalioti asmenys ir užtikrinamos tinkamos laikymo sąlygos. Visų laukinių ir naminių gyvūnų laikymo sąlygos turi atitikti gyvūnų gerovės standartus. Įstaigos organizuojama sąveika su laisvai klajojančiais laukiniais gyvūnais turi būti atsakingai valdoma, siekiant išvengti bet kokio neigiamo poveikio gyvūnams.</p> <p>Siekiant apsaugoti istorinius ir archeologinius artefaktus, jie taip pat negali būti parduodami, eksponuojami įstaigoje.</p> <p>Įstaigoje gali būti parduodamos (eksponuojamos) nykstančių augalų ir gyvūnų rūšys, istoriniai archeologiniai artefaktai tik tais atvejais, kai leidžiama vietos, nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais.</p> <p>Audito metu patikrinama, jog nėra parduodamos ar eksponuojamos jokios nykstančių gyvūnų ir augalų rūšys; o taip pat ir istoriniai ar archeologiniai artefaktai. Jei įstaiga parduoda šiuos produktus, pateikiami nacionalinių institucijų išduoti leidimai.</p>
11.4 (r)	<p><i>Įstaigoje turi būti sudaryta prieiga žmonėms su negalia (judėjimo, regos negalia turintiems asmenims).</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant skatinti socialinę atsakomybę ir padėti žmonėms su negalia, įstaigoje turi būti numatyta prieiga žmonėms su negalia. Prieiga skirta svečiams, darbuotojams ir kitiems įstaigos lankytojams. Prieigos galimybės turi apimti galimybes žmonėms su negalia (judėjimo negalia, regos negalia); taip pat asmenims turintiems specifinių sveikatos problemų.</p> <p>Šis kriterijus apima priėjimo galimybes į registratūrą, konferencijų salę, restoraną, bendrojo naudo-</p>

		<p>jimo tualetus, baseinus ir t.t. Taip pat rekomenduotina įrengti žmonėms su negalia pritaikytus kambarius, įskaitant ir vonios kambarius.</p> <p>Kai kuriais išimtiniais atvejais, įstaigai gali būti išduoti valdžios institucijų dokumentai dėl prieigos žmonėms su spec. poreikiais nebuvimo, pvz. dėl žmonių su negalia vežimėlių įvažos į senus (istorinius) pastatus - tokiais atvejais įstaigai netaikomas šis reikalavimas.</p> <p>Įsijungdama į Žaliojo raktą programą, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie prieigą žmonėms su negalia.</p> <p>Audito metu patikrinamos prieigos galimybės žmonėms su negalia.</p>
11.5 (r)	<p><i>Įstaigoje turi būti taikomi lygybės principai įdarbinant moteris bei vietos mažumas, įskaitant ir vadovaujančias darbo pozicijas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Skatinant supratimą apie įstaigos socialinę atsakomybę ir vienodą požiūrį į žmones ir jų teises, įstaiga turi įdarbinti darbuotojus visose pareigose, nepaisant jų amžiaus, rasės, lyties, religijos, socialinės ir ekonominės padėties ir pan.</p> <p>Palaikant vietos bendruomenę, svarbu, kad vietos gyventojams (ypač vietos mažumoms) būtų sudarytos lygios galimybės įsidarbinti visose pozicijose, įskaitant ir vadovaujančias pareigas; o taip pat, kai įmanoma, būtų siūlomi mokymai. Rekomenduotina šias nuostatas įtraukti į ĮSA politiką.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją kaip užtikrinamas teisingas moterų ir vietos mažumų įdarbinimas, įskaitant ir į vadovaujančias pozicijas.</p>
11.6 (r)	<p><i>Įstaiga turi aktyviai remti bent dvi žaliąsias veiklas ar kitas socialines bendruomenės plėtros iniciatyvas.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Skatinant supratimą apie įstaigos socialinę atsakomybę ir stiprinant darnią aplinkosauginę, ekonominę ir socialinę kultūrinę plėtrą, įstaiga turi aktyviai remti žaliąsias veiklas ar socialines bendruomenės plėtros iniciatyvas, įskaitant ir iniciatyvas švietimo, sveikatos, sanitarijos ir infrastruktūros srityse. Rekomenduotina įgyvendinti veiklas įstaigos teritorijoje, bet taip pat gali būti remiami projektai ir kitose geografinėse vietovėse. Aktyvios paramos pavyzdžiai gali būti;</p> <ul style="list-style-type: none"> • medžių sodinimas; • vietos žaliųjų zonų atkūrimas (atkūrimas); • biologinės įvairovės išsaugojimo projektai, atsižvelgiant į vandens ir (arba) jūrų zonų zonas, arba

		<p>projektai, kuriais remiami natūralūs koridoriai ar atvirų teritorijų „atkūrimas“;</p> <ul style="list-style-type: none"> • gamtinių ir kultūrinių požiūriu jautrių vietovių apsaugos iniciatyvos; • projektai klimato kaitos iššūkiams spręsti; • projektai lauke, kurių rezultatais gali naudotis visuomenė (valčių švartavimosi vietų įrengimas, pažintinių gamtos takų įrengimas); • veikla su vietos mokyklomis ar bendruomenėmis, dirbančioms aplinkosaugos srityse; • veikla su vietos gyventojais, turinčiais spec. poreikių; • iniciatyvos, skatinančios socialinį teisingumą ir lygias teises; • parama tiekiant maisto, vandens, energijos paslaugas, taip pat sveikatos ir sanitarijos paslaugas vietos bendruomenėse; • patalpų suteikimas bendruomenės renginiams, pvz. mokykloms ar nevyriausybinėms organizacijoms neatlygintinai arba mažesnėmis kainomis; • parama vietos infrastruktūros vystymui ir kt. <p>Itin skatinamos įvairios iniciatyvos susijusios su biologinės įvairovės apsauga ir aplinka (pvz., medžių sodinimas, želdinių sodinimas ir atkūrimas, gamtinių koridorių atkūrimo projektai).</p> <p>Rekomenduotina suteikti darbuotojams galimybes savanoriškai skirti savo laiką iniciatyvoms įprastomis darbo valandomis; įstaiga turėtų apskaityti savanoriškai veiklai skirtas darbo valandas.</p> <p>Siekiant atitikti kriterijų, įstaiga aktyviai turi remti bent dvi iniciatyvas.</p> <p>Audito įstaiga turi pateikti dokumentus, įrodančius aktyvią paramą žaliosioms veikloms ar socialinėms bendruomenės plėtros iniciatyvoms, įskaitant švietimo, sveikatos, sanitarijos ir infrastruktūros srityse. Taip pat įstaiga turi pateikti darbo valandų savanoriškai veiklai, apskaitą.</p>
11.7 (r)	<p><i>Įstaiga turi sudaryti sąlygas vietos smulkiesiems verslininkams propaguoti ir parduoti darnius produktus, kurie yra pagaminti atsižvelgiant į vietovės gamtą, istoriją, kultūrą.</i></p>	<p>Siekiant skatinti supratimą apie įstaigos socialinę atsakomybę ir prisidėti prie vietos socialinės kultūrinės bei ekonominės plėtros, įstaiga turi suteikti vietos smulkiesiems verslininkams galimybes plėtoti ir parduoti darnius produktus ir paslaugas, pagamintus atsižvelgiant į vietovės gamtą, istoriją ir kultūrą.</p> <p>Gali būti įrengta nedidelė parduotuvė ar stendas įstaigos patalpose. Taip pat įstaiga gali įsigyti ir ati-</p>

	HH, CHP, SA	<p>tinkamai siūlyti šią produkciją svečiams. Produktai turi būti vietos gamybos ir pagaminti darnos principais bei grindžiami vietovės gamta, istorija ir kultūra. Produkcijos prieinamumas priklauso ir nuo įstaigos verslo koncepcijos.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti sutartis su vietos smulkaisiais verslininkais dėl produktų (paslaugų) pardavimo; taip pat patikrinama kaip produkcija prieinama svečiams.</p>
11.8 (r)	<p><i>Įstaiga negali siūlyti pramogų su naminiai ar laukiniais gyvūnais.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant skatinti gyvūnų gerovę turizmo sektoriuje, įstaiga negali siūlyti pramogų į kurias įtraukiami naminiai ar laukiniai gyvūnai. Tai turi apimti ne tik įstaigoje siūlomus pasirodymus, bet taip pat ir fotosesijas su gyvūnais.</p> <p>Audito metu patikrinama ar suplanuotame pramogų (renginių) plane nėra numatytų pasirodymų su gyvūnais.</p>
11.9 (r)	<p><i>Laikant gyvūnus patalpose, turi būti laikomasi gyvūnų gerovės standartų.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant skatinti gyvūnų gerovę turizmo sektoriuje, turi būti laikomasi gyvūnų gerovės standartų.</p> <p>Vertinant gyvūnų gerovę, reikia laikytis penkių laisvių principais pagrįstų ABTA Pasaulinių gyvūnų gerovės gairių turizmo sektoriuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Geras maitinimas: ilgalaikio alkio ar troškulio nebuvimas; 2. Geras būstas: poilsio komfortas, šiluma; 3. Gera sveikata: sužalojimų, ligų ir skausmo, atsiradusio dėl netinkamų procedūrų, nebuvimas; 4. Tinkamas elgesys: socialinio elgesio raiška; natūralus elgesys; geri žmogaus ir gyvūno santykiai; teigiama emocinė būseną; 5. Apsauga nuo baimės ir kančios: bendros baimės, streso, apatijos nebuvimas; privatumo galimybės; chirurginių ar fizinių odos, audinių, dantų ar kaulų struktūros modifikacijų nebuvimas, išskyrus medicininio gydymo, sedacijos tikslais. <p>Be to, negali būti siūlomos tiesioginės nelaisvėje laikomų gyvūnų kontaktinės veiklos (lenktynės, pasirodymai ir pan.).</p>

		Audito metu įstaiga turi pateikti savo gyvūnų priežiūros ir laikymo tvarką; patikrinama ar gairių laikomasi.
11.10 (r)	<p><i>Įstaiga turi suformuoti tvaraus pirkimo politiką.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaiga turi suformuoti ir taikyti tvarią pirkimo politiką, pirmenybę teikiant aplinkai ir socialiai tvariems tiekėjams ir produktams, taip pat mažinti nereikalingą išteklių naudojimą, atliekų kiekį ir transportavimo poveikį aplinkai.</p> <p>Tvari pirkimo politika turi apimti ilgalaikio turto, maisto/gėrimų, statybinių medžiagų, vartojimo prekių bei paslaugų įsigijimą.</p> <p>Tvaraus pirkimo politika siekiama užtikrinti bendrą tvaraus pirkimo supratimą ir nubrėžti bendrošius pirkimų reikalavimus, kurių turi laikytis įstaigos darbuotojai, pirkdami produktus. Politika turėtų apimti aplinkos ir socialinio tvarumo aspektus. Įstaigos tvarių pirkimų politika paprastai peržiūrima kas trejus metus. Jei įmonė yra tarptautinės ar nacionalinės grandinės dalis, gali būti suformuoti bendra pirkimo politiką visoms grandinės įstaigoms.</p> <p>Apie parengtą tvarių pirkimų politiką turi būti informuoti atsakingi darbuotojai.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti pirkimo politikos dokumentą ir patikrinama ar politika ne senesnė nei treji metai. Įstaiga taip pat turėtų pateikti informaciją, kaip darbuotojai informuoti apie politiką.</p>
11.11 (r)	<p><i>Įstaigoje nebenaudojama produkcija turi būti renkama ir dovanojama labdaros organizacijoms.</i></p>	<p>Siekdama didinti svečių sąmoningumą apie savo socialinę atsakomybę ir mažinti neigiamą poveikį aplinkai, įstaiga turi rinkti ir dovanoti nebenaudojamą produkciją labdaros organizacijoms.</p> <p>Siekiant atitikti šį kriterijų, produkcija ar daiktai labdaros organizacijoms turi būti perduoti per pastutinius 12 mėnesių.</p> <p>Audito metu įstaiga pateikia informaciją apie per pastaruosius 12 mėnesių labdaros organizacijoms perduotą labdarą.</p>

12. ŽALIOSIOS VEIKLOS

12.1 (p)	<p>Informacija apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį, saugomas gamtines teritorijas turi būti prieinama svečiams.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant stiprinti aplinkosauginį įstaigos profilį ir skatinti svečius įsitraukti į žaliąsias (tvarumo) veiklas, įstaiga turi teikti informaciją apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį ir (arba) saugomas gamtines teritorijas. Jei tinkama, gali būti pateikiama informacija apie vietinės kultūros, kultūros paveldo objektus, taip pat tinkamo elgesio taisyklės lankantis šiose vietovėse (žr. 12.4 kriterijų)</p> <p>Informacija turi apimti rekomendacijas svečiams rinktis netoliese įmanomas aktyvaus laisvalaikio ar žaliąsias veiklas, pvz. pasivaikščiavimus, bėgiojimą, važiavimą dviračiais, plaukiojimą, buriavimą, plaukimą baidarėmis, piknikus, žaidimus aikštelėse ir pan.</p> <p>Teikiant informaciją apie gamtines, vietos bendruomenes, apie kultūrinės ir (arba) istoriškai svarbias vietas, turi būti pateikiama ir informacija apie galiojančias lankymosi taisykles, siekiant sumažinti tikėtiną neigiamą lankytojų srautų poveikį. Svarbu, kad lankymasis natūraliose vandens (jūrinėse) ar sausumos teritorijose nesukeltų neigiamo poveikio teritorijų biologinei įvairovei, bet teigiamai prisidėtų prie biologinės įvairovės apsaugos.</p> <p>Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjeržė); informacija gali būti prieinama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose. Nors informacija yra skirta svečiams, rekomenduotina pateikti panašią informaciją ir darbuotojams.</p> <p>Prisijungdama prie Žaliojo rakto programos, įstaiga turi pateikti tikslią, aiškią ir lengvai suprantamą informaciją.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informacija apie netoliese esančius parkus, kraštovaizdį ir saugomas gamtines teritorijas (įskaitant atitinkamas elgesio taisykles). Atkreipiamas dėmesys ar informacija yra tiksli ir išsami.</p>
----------	---	--

12.2 (p)	<p>Įstaigoje turi būti pateikiama informacija apie artimiausius dviračių nuomos ar pasiskolinimo taškus.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekdama skatinti naudotis ekologiško transporto priemonėmis, įstaiga turi pateikti informaciją apie artimiausias dviračių skolinimosi ar nuomos vietas.</p> <p>Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjeržas); informacija gali būti prieinama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose. Nors informacija yra skirta svečiams, rekomenduotina pateikti informaciją ir darbuotojams.</p> <p>Jei įstaigos apylinkėse neįmanoma važiuoti dviračiais dėl labai pavojingų eismo sąlygų, ekstremalių oro sąlygų ar egzistuojant kitiems ypatingiems atvejams, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Prisijungdama prie Žaliojo rakto programos, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie siūlomas dviračių nuomos ar pasiskolinimo paslaugas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar pateikiama informaciją apie artimiausias vietas kur galima išsinuomoti ar skolintis dviračius; patikrinama ar informacija tiksli ir aiški.</p>
12.3 (r)	<p><i>Įstaigoje svečiams turi būti suteikta galimybė pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant paskatinti svečius naudotis švaraus transporto priemonėmis, turi būti sudarytos sąlygos įstaigoje svečiams pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius.</p> <p>Informaciją gali suteikti registratūros darbuotojai (konsjeržas); informacija gali būti skelbiama aplinkosauginės informacijos kampelyje; TV ekranuose viešose vietose arba svečių kambariuose; kambarių informaciniuose žurnaluose.</p> <p>Jei įstaigos apylinkėse neįmanoma važiuoti dviračiais dėl pavojingų eismo sąlygų, ekstremalių oro sąlygų ar egzistuoja kiti ypatingi atvejai, šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Prisijungdama prie Žaliojo rakto programos, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie siūlomas dviračių nuomos ar pasiskolinimo paslaugas.</p> <p>Audito metu patikrinama ar svečiams suteikiama galimybė pasiskolinti ar išsinuomoti dviračius.</p>
12.4 (r)	<p><i>Įstaiga vietovėje turi skatinti atsakingą turistų elgesį.</i></p>	<p>Siekiant saugoti vietos biologinę įvairovę, gyvūnų gerovę, kultūrą ir bendruomenę, įstaiga turi skatinti svečius atsakingai elgtis vietovėje.</p>

	<p>HH, CHP, SA</p>	<p>Pateikiama informacija gali būti, pvz.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • elgesio kodeksai ir geros praktikos rekomendacijos lankantis natūraliose vietovėse, čiabuvių bendruomenėse ir kultūrinėse ir (arba) istoriškai jautriose vietose. Tai gali būti informacija apie aprangos kodą, elgesį, informaciją apie uždarymo sezoną arba draudžiamas zonas ir kt. (jei reikia); • informacija apie netoliese esančius paplūdimius ar prieplaukas, apdovanotus Mėlynąja vėliava; • informacija apie atsakingus turizmo objektus ir kelionių organizatorius (įskaitant Mėlynąja vėliava apdovanotus laivybos operatorius); • informacija apie kelionių operatorius, gerbiančius gyvūnų gerovę ir teises (pagal ABTA Pasaulinių gyvūnų gerovės gaires turizmo sektoriuje; žr. 11.9 kriterijų), o taip pat nėra tiesioginio kontakto su nelaisvėje laikomais laukiniais gyvūnais, gyvūnų pasirodymų, lenktynių; • Informacija apie galimą sąveiką su laisvai klajojančiais neinvaziniais laukiniais gyvūnais, kad būtų išvengta neigiamo poveikio gyvūnams ir populiacijų gyvybingumui bei elgesiui laukinėje gamtoje; • suvenyrų pirkimo rekomendacijos apie produktus kuriuos galima įsigyti, kurių – ne; • informacija apie restoranus, kuriuose nėra siūlomi patiekalai iš nykstančių rūšių; • informacija svečiams dėl nesukeliamų nepatogumų vietos gyventojams, pvz. elgesio taisyklės dėl triukšmo taršos tankiai apgyvendintose vietovėse ir kt. • informacija apie susidarančių atliekų kiekių mažinimo iniciatyvas, pvz. apie geriamojo vandens butelių užpildymo fontanėlius, daugkartinio naudojimo pirkinių maišelių įsigijimą ir pan. <p>Prisijungdama prie Žaliojo rakto programos, įstaiga turi pateikti tikslią ir išsamią informaciją apie siūlomas dviračių nuomas ar pasiskolinimo paslaugas.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją kaip svečiai skatinami atsakingai elgtis vietovėje.</p>
12.5 (r)	<i>Įstaiga svečiams turi pasiūlyti veiklas,</i>	Siekiant didinti svečių sąmoningumą tvarumo klausimais, įstaiga turi vykdyti veiklas, orientuotas į

	<p><i>skirtas sąmoningumo didinimui, orientuotą į darnų vystymąsi, gamtą ir aplinką įstaigoje ar vietos bendruomenėje.</i></p>	<p>darnaus vystymosi principų skatinimą, gamtą ir aplinką įstaigos patalpose ar aplink įstaigą.</p> <p>Sąmoningumą skatinančios veiklos gali būti: „Žemės valanda“, „Žemės diena“, „Pasaulinė aplinkos apsaugos diena“, „Energijos taupymo savaitė“, „Atliekų mažinimo savaitė“, „Pasaulinė maisto diena“, „Pasaulinė vegetarų diena“, gamtinės ekskursijos, medžių sodinimo akcijos, paplūdimių valymo akcijos, švietėjiški renginiai su vietos mokyklomis ar bendruomenėms, labdaros renginiai ir pan. akcijos.</p> <p>Itin rekomenduotina prisidėti prie biologinės įvairovės išsaugojimo, įskaitant paramą gamtinių saugomų teritorijų ar didele biologine įvairove pasižyminčių vietovių apsaugai.</p> <p>Turi būti užtikrinta, kad visos veiklos (įskaitant derliaus nuėmimą ir maisto rinkimą) būtų vykdomos tvariai ir laikantis vietos, nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų.</p> <p>Siekiant įgyvendinti kriterijų, įstaigos svečiai turėtų aktyviai dalyvauti siūlomose veiklose; rekomenduotina į veiklas įtraukti ir darbuotojus.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie per pastaruosius 12 mėnesių vykdytas sąmoningumo skatinimo veiklas, o taip pat ir apie planuojamas veiklas per artimiausius 12 mėnesių.</p>
<p>13. ADMINISTRACIJA</p>		
<p>13.1 (p)</p>	<p>Trečiųjų šalių parduotuvės, kitos įmonės veikiančios įstaigos patalpose, turi būti informuotos apie aplinkosauginę įstaigos veiklą ir Žaliojo rakto programą bei skatinamos diegti aplinkosaugines iniciatyvas savo veikloje.</p> <p>HH, CHP</p>	<p>Dažnai įstaigų patalpose veikia trečiųjų šalių parduotuvės, įmonės: kirpyklos, kavinės, barai, restoranai, sporto salės, SPA centrai, kelionių ir turizmo agentūros, suvenyrų parduotuvės, drabužių parduotuvės, kioskai, dviračių nuomos punktai ir pan.</p> <p>Šios įmonės turi būti informuotos apie įstaigos aplinkosaugos ir tvarumo iniciatyvas, įskaitant ir informaciją apie Žaliojo rakto programą. Informacija gali būti teikiama tiek raštu, tiek ir bendruose susitikimuose. Kur įmanoma, šių įmonių darbuotojai taip mokomi taip pat turėtų dalyvauti mokyimuose kaip ir įstaigos darbuotojai.</p>

		<p>Įstaigos patalpose veikiantys subjektai turi būti skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliojo rakto programos koncepsiją bei kriterijus.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją apie trečiųjų šalių parduotuves, įmones savo patalpose. Pateikiami dokumentai, jog veikiančios parduotuvės ir įmonės yra informuotos apie aplinkosaugos ir tvarumo iniciatyvas ir skatinamos savo veiklą vykdyti atsižvelgiant į Žaliojo rakto kriterijus ar Žaliojo rakto programos idėjas.</p>
13.2 (p)	<p>Ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos įsigytų biuro popieriaus, vokų, leidinių (užsakytų, išleistų) turi būti sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu arba turi būti pagaminti aplinkosauginio valdymo sistemą įdiegusioje įmonėje.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti energijos sąnaudas ir atliekų kiekius, turi būti siekiama naudoti kuo mažiau popieriaus, vokų bei spausdintų leidinių. Įstaigos įsigyta ar užsakyta produkcija turi būti sertifikuota aplinkosauginiu ženklu ES „Gėlė“, FSC arba pagaminti bendrovėje, įdiegusioje aplinkosauginės vadybos sistemą.</p> <p>Ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos įsigytų, užsakytų leidinių, biuro popieriaus, vokų per pastaruosius 12 mėnesių turi atitikti šį reikalavimą.</p> <p>Audito metu patikrinama ar įstaigos įsigyti (užsakyti) leidiniai, biuro popierius, vokai yra sertifikuotas eko ženklu, pagamintas aplinkosauginės vadybos sistemą turinčioje įmonėje arba produkcija pagaminta iš perdirbto popieriaus.</p>
13.3 (p)	<p>Turi būti taikomos priemonės, siekiant sumažinti popieriaus sunaudojimą registratūroje, biuruose, svečių kambariuose / konferencijų salėse.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką (mažinant energijos suvartojimą, išteklių naudojimą ir atliekų susidarymą) popieriaus gamyboje, įstaiga turi imtis priemonių mažinti popieriaus naudojimą biuruose, svečių kambariuose, konferencijų salėse.</p> <p>Gali būti taikomos įvairios priemonės, pvz. ribojamas popieriaus kiekis svečių kambariuose ir konferencijų salėse (pateikiama keletas mažo formato popieriaus lapų), popierius gali būti teikimas tik klientams paprašius; popierius gali būti dedamas ant centrinio stalo konferencijų salėje, naudojami planšetiniai kompiuteriai ir t.t.</p> <p>Įstaigos biuro patalpose popieriaus taupymo priemonės apima spausdinimą ant abiejų lapo pusių, panaudoto popieriaus naudojimą užrašams. Registratūroje gali būti taikomos tokios priemonės kaip nespausdinti sąskaitų faktūrų (nebent to prašoma), nenaudoti vokų spausdintoms sąskaitoms ir pan.</p>

		<p>Kitų padalinių darbuotojams taip pat rekomenduotina taupyti popierių.</p> <p>Siekiant atitikti kriterijų, turi būti taikomos popieriaus mažinimo priemonės bent dvejose įstaigos sekcijose (pvz. registratūra, svečių kambariai).</p> <p>Audito metu patikrinama kokias priemones įstaiga taiko siekiant sumažinti popieriaus naudojimą svečių kambariuose, konferencijų salėse, registratūroje, biuro patalpose.</p>
13.4 (p)	<p>Įstaiga turi informuoti tiekėjus apie savo tvarumo išsipareigojimus ir itin skatinti tiekėjus laikytis tokių pačių tvarumo išsipareigojimų.</p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Produkcijos (paslaugų) tiekėjai turi būti informuoti apie įstaigos aplinkosaugos, klimato kaitos ir darnumo iniciatyvas, įskaitant informaciją apie Žaliojo rakto programą. Informacija turi apimti išteklių naudojimo mažinimą, švaresnių ir išteklius tausojančių alternatyvų (įskaitant transportą) naudojimą, išsipareigojimus laikytis socialinių standartų.</p> <p>Informacija gali būti teikiama tiek raštu, tiek ir susitikimuose. Tiekėjai turi būti skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliosios programos kriterijus ir programos esmę.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti informaciją, jog tiekėjai buvo informuoti apie ekologines ir darnumo iniciatyvas įstaigoje bei buvo skatinami savo veiklą organizuoti atsižvelgiant į Žaliojo rakto programos reikalavimus ar programos idėją.</p>
13.5 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos tiekėjų turi būti gavę aplinkosaugos sertifikatą, parengę rašytinę aplinkosauginę politiką ir (arba) turi vadovautis tvaraus vystymosi principais.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Ne mažiau kaip kaip 75 proc. visų įstaigos tiekėjų turi būti sertifikuoti aplinkosauginiu ženklu, įdiegę aplinkosaugos vadybos sistemą; turi rašytinę aplinkosaugos politiką ir (arba) gali įrodyti, jog savo veikloje vadovaujasi darnaus vystymosi principais.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, jog tiekėjai turi aplinkosaugos sertifikatą, įdiegę aplinkosaugos vadybos sistemą, turi rašytinę aplinkosaugos politiką ir (arba) savo veikloje vadovaujasi darnaus vystymosi principais.</p>
13.6 (r)	<p><i>Bent trys perkamos arba nuomojamos tekstilės gaminių kategorijos turi būti draugiškos aplinkai.</i></p>	<p>Mažinant ekologinį pėdsaką, perkama arba nuomojama tekstilė turi būti nekenksminga aplinkai. Siekiant atitikti kriterijų, ne mažiau kaip trijų kategorijų tekstilės gaminiai, pvz. rankšluosčiai, paklodės, staltiesės, tekstilės servetėlės, darbuotojų uniformos ir kt., turi būti sertifikuoti ekologiniu arba pažymėti „sąžiningos prekybos“ (fair trade) ženklu. Šį kriterijų atitinka ir tekstilės gaminiai,</p>

	HH, CHP, SA	<p>pagaminti iš 100 proc. perdirbtų medžiagų.</p> <p>Įstaigoms rekomenduojama rinktis natūralių pluoštų tekstilę, užaugintą naudojant mažai pesticidų ir (arba), lengvai perdirbama (pvz., vieno pluošto audinius), taip pat aukštos kokybės tekstilę. Aukštos kokybės tekstilė paprastai tarnauja ilgiau, todėl ilgainiui ji tampa ekonomiškesnė, o tai taip pat mažina ir žaliavų naudojimą bei atliekų kiekio susidarymą. Taip pat gali būti naudojami ir apsaugos gaminiai, pvz. čiužinių ir pagalvių apsaugos.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, kad ne mažiau kaip trijų kategorijų tekstilės gaminiai yra pažymėti ekologiniu ir (arba) „sąžiningos prekybos“ ženklu arba yra pagaminti iš 100 proc. perdirbtų medžiagų.</p>
13.7 (r)	<p><i>Jeį skalbimo paslaugoms samdoma įmonė, ji turi būti ne toliau nei 100 km. atstumu nuo įstaigos.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Įstaiga turi rinktis skalbimo paslaugas teikiančias įmones, esančias ne toliau kaip 100 km. atstumu nuo įstaigos. Jei visi gaminiai skalbiami įstaigos patalpose šis kriterijus netaikomas.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, kad skalbimo paslaugų teikimo vieta yra ne toliau nei 100 km. nuo įstaigos.</p>
13.8 (r)	<p><i>Ne mažiau kaip 75 proc. naujai įsigytų ilgalaikio naudojimo prekių turi būti sertifikuotos ekologiniu ženklu ar pagamintos aplinkosaugos srities sertifikatą turinčioje įmonėje.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant skatinti aplinkai draugišką ir tvarų ilgalaikio vartojimo prekių naudojimą, per pastaruosius 12 mėnesių įsigytos prekės turi būti sertifikuotos aplinkosauginiu ženklu arba būti pagamintos aplinkosaugos vadybos sistemą įdiegusioje bendrovėje. Ilgalaikio naudojimo produkcija apima baldus, kilimus, stalo įrankius ir pan.</p> <p>Elektronikos prietaisams šis reikalavimas netaikomas.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, jog ne mažiau kaip 75 proc. ilgalaikio naudojimo prekių, įsigytų per pastaruosius 12 mėnesių, yra sertifikuotos eko ženklu arba buvo pagamintos aplinkosaugos vadybos sistemą įdiegusioje įmonėje.</p>
13.9 (r)	<p><i>Įstaiga turi atnaujinti arba perdirbti savo ilgalaikio naudojimo prekes arba pirkti naudotas ilgalaikio vartojimo prekes.</i></p>	<p>Siekiant mažinti ekologinį pėdsaką perkant mažiau naujai pagamintų ilgalaikio vartojimo prekių, įstaiga per pastaruosius 12 mėnesių turėjo atnaujinti arba perdirbo ilgalaikio naudojimo prekes arba įsigijo naudotų ilgalaikio vartojimo prekių.</p>

	HH, CHP, SA	<p>Ilgalaikio vartojimo prekės – gaminiai, naudojami pakartotinį ir ilguoju laikotarpiu, pvz. baldai, kilimai, stalo reikmenys ir kt. Įsigyjant naudotus elektroninius prietaisus, privalu atsižvelgti į energijos vartojimo efektyvumą.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti dokumentus, kad per pastaruosius 12 mėnesių aktyviai atnaujino savo ilgalaikio naudojimo prekes arba įsigijo naudotas ilgalaikio vartojimo prekes.</p>
13.10 (r)	<p><i>Įstaiga turi naudoti aplinkai draugiškas motorines transporto priemones.</i></p> <p>HH, CHP</p>	<p>Siekiant mažinti įstaigoje naudojamų motorinių transporto priemonių oro taršą ir energijos sąnaudas, šios transporto priemonės turi būti draugiškesnės aplinkai.</p> <p>Transporto priemonės laikomos aplinkai draugiškomis, jei varomos atsinaujinančio kuru arba yra elektrinės.</p> <p>Motorinėms transporto priemonėms priskiriami automobiliai, motoroleriai, golfo vežimėliai ir kitos transporto priemonės, skirtos judėti įstaigos teritorijoje ir vežti svečius ar personalą.</p> <p>Jeigu įstaiga pristato maistą, gėrimus, pristatymui transporto priemonės taip pat turi atitikti šį kriterijų. Kriterijus taikomas tiek įstaigai nuosavybės teise priklausančioms transporto priemonėms, tiek ir nuomojamoms transporto priemonėms.</p> <p>Siekiant atitikti kriterijų, ne mažiau kaip 75 proc. įstaigos turimų ar naudojamų motorinių transporto priemonių laikomos nekenksmingomis aplinkai.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti visų naudojamų motorinių transporto priemonių apžvalgą ir nurodyti, kaip jos atitinka reikalavimus, vizualinės apžiūros metu patikrinimas vietoje patikrina atitiktį.</p>
13.11 (r)	<p><i>Į įstaigą įvažiuojančios transporto priemonės tuščiąja eiga negali veikti ilgiau nei dvi minutes.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti oro taršą ir išteklių naudojimą, į įstaigą atvažiuojančios transporto priemonės negali veikti tuščiąja eiga (su įjungtais varikliais), kai paimami (išlaipinami) keleiviai ar iškraunamos prekes.</p> <p>Įjungtas transporto priemonės variklis gali veikti ne ilgiau kaip dvi minutes. Jei nacionaliniai arba vietos teisės aktai yra griežtesni, turi būti įgyvendinti nacionaliniai reikalavimai.</p>

		<p>Siekiant atitikti šį kriterijų, įstaiga turi suformuoti taisykles dėl transporto priemonių veikimo tuščiaja eiga ne ilgiau kaip dvi minutes. Apie tai turi būti informuojami svečiai ir personalas. Tai galima atlikti naudojant informacinius ženklus prie įėjimo į įstaigą; taip pat gali būti įtraukta į standartines įstaigos darbuotojų, naudojančių transporto priemones, pareigines instrukcijas; ar į standartines konsjeržo pareigines instrukcijas.</p> <p>Audito metu įstaiga turi pateikti savo politiką, jog transporto priemonės įstaigoje negali veikti tuščiaja eiga ilgiau kaip dvi minutes, taip pat kaip svečiai ir personalas apie tai informuojami.</p>
13.12 (r)	<p><i>Įstaigos darbuotojai turi būti skatinami naudotis aplinkai draugiško transporto priemonėmis.</i></p> <p>HH, CHP, SA</p>	<p>Siekiant mažinti oro taršą ir neigiamą poveikį sveikatai, įstaigos darbuotojai turi būti skatinami naudotis aplinkai draugiškomis transporto priemonėmis.</p> <p>Aplinkai nekenksmingo transporto priemonės apima: dviračius, viešąjį transportą (autobusai, traukiniai, tramvajai), elektrines transporto priemones, tiesioginio maršruto autobusus darbuotojams ir pan.</p> <p>Aplinkai nekenksmingų transporto priemonių naudojimą gali būti skatinamas tiek raštu, tiek ir žodžiu. Gali būti diegiama atitinkama infrastruktūra (saugi ir patogi dviračių stovėjimo aikštelė, elektrinių automobilių įkrovos stotelė ir t.t.), o taip pat gali būti ir finansiškai skatinama (pvz. viešojo transporto bilietai, finansuojami elektrinių automobilių parkavimo ir (arba) krovimo kaštai, nemokamas tiesioginis autobusas darbuotojams ir pan.).</p> <p>Audito metu patikrinama kaip darbuotojai skatinami naudotis aplinkai draugišku transportu</p>